Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 166 (11063) | 1979 чылдың июль 19, четверг | 1925 чылда гидезвлеттанган | Өртээ 2 көө

ТАРААА ШӨЛДЕРИНДЕ

КРАСНОДАР. Кубаньның ажыл-агыйлары күрүнеге тарааны массалыг садарын үргүлчүлевишаан. Тарааның шынарын экижиндеринче онза кичээнгейни салып турар. Шаңнарда оларны арыглап, тарааны арыг болгаш кургаг кылдыр чорудуп турар. Ниити тарааның аразында күштүг кызыл-тас бирги черни эллээн.

Эң дээди шынарлыг кызыл-тасты бүдүрер дээш чарыштың эгелекчилери болур Ейск районуң колхозтары болгаш совхозтары 50 муң тонна ажыг тарааны шыгжамырларда чедирген.

БРЯНСК. Мурнуу-барымн районнарның соон дарый оон соңгу талада Брянск, Брасовск, Мглинск районнарның колхозтары болгаш совхозтары тарааны кезип эгелей берген. Хөй ажыл-агыйлар тавычаларны бастырып, көк-тарааны, кызыл-тасты дорт кестирип турар.

(СЭТА).

Эш Андрей Андреевич ГРОМЫКОГА

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Коммунистиг партийниң болгаш Совет күрүнеңиң сураглыг ажылдакчызынга, Силерге, Силерниң чеден беш харлаан хүнүңерде изиг байыр чедирип тур.

Партия болгаш күрүне ажылының бүгү албан-дужаалдарынга коммунистиг тургузуушкунуңа хөрээнге, марксизм-ленинизмниң улуг идеалдарынга кызыгаар чокка бараан болурунга Силер болуңарның күжүңнерни болгаш дуржулганларны берип келген силер.

Бистиң эргим өңнүүвүс болгаш эживис Андрей Андреевич, Силерге, үр чылда чурттаарыңарны, эки кадыкшылды болгаш бистиң партиявыстың болгаш совет улустуң чаагай чоруу дээш ажыл-чорудулганы чүректиң ханызындан күзедивис.

СЭКП Төп Комитеди | ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму | ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели

Хүн таптыг-ла дал дүүш. Аяс болгаш хүн карааның иаин чалыныг чүве. Кара-Хаак суурнуң кедезинде узун ак бажыңның серизи хүн караанга кылаңайнын тур. Совхозтуң кыргылда пунктузу ол. Аңаа чеде бээривиске, кыргыкчыларның ажылы хаймыган тур.

Шаала чолдаксымаар, мадагар сынныг, ындыг-ла улгатпаан кижиге бир дугаарында дужа бердивис. Ол-бо кижилерге айтыышкын берип, ынаар-мынаар холу-биле айтыгылап турарын болаарга, кыргылда пунктузунда ажылды башкарын турар кижи ол болгу дег.

— Марат Нурзат дээр ийин—деп, амыр-менди солушкан соонда ол чугаалады.—Бо пунктунуң эргелекчизи кижи мен. Ажыл сонуургап келген болза, боже кирер-те—дээш бисти эдерткеп баштап базыпты.

Кырын чаъс дүшпес кылдыр серилеп каан, хөлчок узун кажаа. Оон бир ужуулап өске ужунда турган кижилерни көөрге, бичии кылдыр сагындырар. Пунктуның бир талазында кыргыыр хойлар, а өскезинде «кышкы негейин» ужулдурган хойлар турар чадагай кажаалар бар.

Кирер эжик аксында дүк тырыыр пресс дааш-динмиттиг ажылдаан, оон чаныда үш эр ынаар дүк дыгып, чай чок ажаанзыраан турлар. Олар Монгуш Даш-оол, Торума Хүлер-оол, Макар Балган болду. Хүнде-ле 30 улуг боодал чедир дүктү прессе тырып боодалдааш, бир-ийи машина чүүгүн күрүнеге дужаары-биле чорудуп турарын олар дыннаты.

Оон ындында маркировка кылган улус. Шупту аныктар. Тырып каан боодал дүктерни савазының даштынга оон сортун, класын, деңзиин болгаш өске-даа херек чүүлдерни кара будук-биле чараштыр парлап бижип турлар.

Учётчик Любовь Чорумаа баа-ла чай чок: кыргыкчылардан дүк үзүктелишкин чок кээр. Дүктү деңзилээш, кыргаан кижиниң адын, каш килограмм болганын тускай дептерге бижиир. Пунктуда дөртен хире кыргыкчы ажылдап турар болганда, учётчиктин ажылы чай-чапсар чогу билдингир.

Делгем болгаш узун өрээлдиң бир талазында—хол-биле, а өске талазында—электрилиг хачы-биле кыргаан кижилер. Кижилер чүгле кылган чүвезинге сундуккан. Электрилиг машиналар сылыраар. Артык чугаа-соот-даа дыннадбас.

Кожа-кожа кылдыр чыскаалдыр тургулапкаш, электрилиг хачылар-биле хой кыргаан өрлериин башкылыынга келдивис. Пунктунуң эргелекчизи Марат Салчакович биске чугаалай-дыр:

— Бисте бодувустуң эн-не шыырак дээн кыргыкчыларывыстың бирээзи Чат Демчик бо-дур. Оон ындында Арон Демчик. Ол ажызындан дудак чок, дыка кыргыыр. А бо кожазында—Ханды Самдан (үстүнде чуруктa). Бо ооллар хойну дүрген арга-биле кыргыырын шинээдип алган. Ынчангаш ажылдап турары шалыпкын, дүктүн ынары эки.

— Хүнде нормазы каш килограмм дүгүл?

— Электрилиг машина-биле хүнде 47 кг дүк кыргыыр нормалыг чүве. А бистиң мурнакчы кыргыкчыларывыс 100 кг чедир кыргып, норманы 200—210 хуу күүседип турар-дыр.

Пунктуда электрилиг 22 хачыны тургускан. Олар шуптузу ажылдан турар. Кыргыланы дүрген доозары-биле оон кырынга немей 20 кижини хол хачылы-биле кыргыыр кылдыр киргген. Ынчангаш сөолгу неделяда ажылдың темпизи дүргедээн болгаш хой ажылында «ийиги дүжүт» ажаан алыышкыны ам доостурунуң кырында келген.

Оон чоруткаш, хол хачызы-биле кыргып турар улуска бардывыс. Нина Чоодунуң кыргып турары дүрген болгаш бир дески болду. Өскелерниң-даа кыргып турарының шынары эки. Мурнакчы кыргыкчы хоюн кыргып салыптарга, сонуургап айтырдывыс:

— Хүнде кашты кыргыыр нормалыг силер?

— 35 кг дүк кыргыыр ужурлуг—деп, Нина харылады.

— А күүседип турарыңар кандыг-дыр?

— 70 кг чедир кыргып, норманы 200 хуу күүседиптер-дир бис.

Совхозтуң бүгү кыргыыр улуг хою 15 муң баш. Колдуунда парын дүктүг хойлар. Кыргаан хойларның баш бүрүзүнден 3 кг дүктү ап турар. Ажыл-агыйның дүк дужаар планы 66 тонна. Амга чедир оон хой кезиин белеткел черинче чүдүрүп чоруткан.

Бо совхозтуң хой кыргылдазынга кожазында «Саян» совхозтуң Сесерлиг салбырының ажыл-ишчилери 18 кижи баа дузалажып чедип келген. Оларның аразында Николай Минчеймен (адаанда чуруктa), Сундуй Майоод дээн ышкаш, дүрген кыргыырының мастерлери баа бар. Ам кыргылда пунктузунга соолгу колан хойну кыргыыры арткан.

Кыргылда пунктузунга чарыштыг-даа, ажылдан турар кижилерниң хамыриладаын-даа багай эвес организастаан. Кыргылда конвейерниң ажылдап турары үзүктелишкин чок. Ынчалзажок четпес чүве болза, дүктү пресске тырып боодалдаарының саадап турары. Пунктунуң складын кыргаан болгаш класстаан сорттаан дүк дүй алган. Пресстекчилер барыкла неделя дургузунда сорттаан дүктү тырып боодалдап четтикпейн келген. Оон уламы-биле белеткел черинче чүдүрүп чорудар эвээш эвес дүк складта мооңнеттинип, довурак-доозунга боражып, аңгы-аңгы сорттуң дүгү холужуп чыдар. Кызыл районда «Кара-Хаак» совхозтуң дирекциязы опу ооң мурнунда-ла кылып болур турган.

К. АРАКЧАА,
«Шынның» тускай корр.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

Төрээн чуртка—эки шынарлыг, хөй дүктү

СӨӨЛГҮ КОДАН ПУНКТУДА

Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш А. А. Громыкону Ленин орден-биле болгаш «Кадыыр болгаш Маска» ийги Алдын медаль-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Коммунистиг партийниң болгаш Совет күрүнеңиң мурнунга улуг ачы-хавыязы дээш база торуттунген хүнүнден бээр чеден беш харлааны-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Андрей Андреевич **Громыкону Ленин** орден-биле болгаш **«Кадыыр болгаш Маска»** ийги Алдын медаль-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1979 чылдың июль 17.

Мал чеми белеткелиниң

хүн демдеглели

ТЕМПИНИ ДҮРГЕДЕДИР

Ам эн-не чугула айтырыг болза, шиитиниң малына чемнер белеткели болур. Бо чылдың июль 16-ның медээзинден алырга, республиканың совхозтарында 14,4 муң га черниң сигенин кескен, оон 9,8 муң ганың сигенин болуп алган. 6,7 муң тонна сигенни белеткээн, ол—планның 4,2 хуузу.

Улуг-Хем, Таңды болгаш Бии-Хем районнарның ажыл-агыйлары сиген белеткээриниң темпизин улгаттырып турар. Ында планны ол-ла дараалашкаа-биле 7,4, 5,9 болгаш 4,9 хуу боттандырган.

«Күш-ажылдың хоргуузу, СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг, «УТКА-ның 25 чылы», «Революцияның чалбыжы», «Кызыл тараачын» совхозтар болгаш Кедээ ажыл-агыйның дуржулга станциязы сиген белеткелин организастыг чорудуп турар. ниитили-биле 1,5 муң тонна сигенни тырып боодалдаан. Сигенни прессте-ери Таңды, Чоон-Хемчик болгаш Тес-Хем районнарның ажыл-агыйларында эки организастаан. Ында прессте-тиннген сигенни дораан-на мал кыштагларына чедирип турар.

Битаминиг сиген далганың 6 муң тонна планындан чүгле 756 тонна белеткеттинген, азы 12,6 хуу болуп турар. Таңды районнуң совхозтары сиген далганы белеткээрин күжениишкинниг чорудуп турар. Ук район 1900 тонна сиген далганы белеткээр планындан 530 тонны белеткээн, азы 28,4 хуу чедире берген. Таңдыда витаминиг сиген далганы белеткээр 9 АВМ агрегаттың 8-ни ажылдап турар. Агрегаттарны колдуунда 2-3 эллчегби-ле ажылдадым, белеткээн далганың шынарын дораанна тодаадым турар. Ам-ла ындында белеткеттинген сиген далганың шынары бирги болгаш ийги классың көрүүзүнге дүжүп турар. Ынчалдаа далганы тараан хөй чылдыг сигеннерден. күзүн чашкан көк-тараадан база чайгаар үнген сигеннерден белеткеп турар.

Республикада ниитизи-биле бар 33 АВМ агрегаттың 23-ү ажылдап турар. Каа-Хем районда бар 5 агрегаттың чүгле үжү ажылдап, планның 9-ла хуузу хире далган белеткээн. Улуг-Хем районда белеткээн сиген далганы планның 8,8, Чоон-Хемчикте—5,2 хуузу болуп турар. Техника талазы-биле чедир кылбаанындан база ажылды багай организастаанындан АВМ агрегаттарын чамдыызы анаа турун турар. Ажыл-агыйларның удуртукчулары АВМ агрегаттарның ажылында бар четпестерни дорааннаа чайладыры, оларны бүрүн күчүү-биле ажыглаары эргежок чугула.

Республикада 9,5 муң тонна сенаж салдынган, ол болза планның 20,5 хуузу-дур. Улуг-Хемниң ажыл-агыйлары сенаж салыр планын 68,7 хуу, Таңдыныы— 38, Кызылдыы—19 хуу чедире берген. Ынчалзажок дыка хой районнар сенаж салырынче ам-даа эгелеп кирбээни дүвүреннг. Чижээ. Бии-Хем, Чоон-Хемчик, Тес-Хем, Бай-Тайга районнарның ажыл-агыйлары июль 17-ге чедир чаңгыс тонна-даа сенаж салбаан болуп турар. Ол чемни белеткээриниң болдунар аргалары ук районнарда бар.

Республикада ниитизи-биле мал чемнериниң белеткелинде 87 бригада ажылдап турар. Оларда 229 звенола 4215 кижи хаара туттунган. Оон ниитиден 1550 кижи хол кадыыры-биле кезип турар.

Эрткен чаашкыннар соонда чайгаар үнген болгаш тараан сигеннер эки үнүп чыдар. Ындыг болганда, ам бүгү бар техниканы мал чемниң белеткелинче киирери, эпчок черлерден, бугалар, оруктар чаныдан сигенни хол-биле кезеринче улам-на хөй кижилерни мобилизастаары эргежок чугула.

Оон-биле чергелештир чемнериң шынарының дугайын база утпас херек. Чемнериң шынарын хынаа көөр дээш, белеткээн чемнерни лабораторияларже чогуур үеэзинде чорудар болгаш белеткекчилерге шалыныы чүгле чемнериң шынарын барымдаалап төлеп бээр ужурлуг.

АЖЫЛ-ХЕРЕК БИЛЕ СӨГЛЭЭН СОС БАДЫТКАТТЫНГАН

Партияның XVII область конференциязы республиканың хөгжүм-шин театрынга бо чылдың эгезинде болуп эрткен. Отчет- илеткел доозулган соонда санал-онал бээри эгелээн. Шевергин кеттинген, ортумак сынныг, чазык шырайлыг, хорээнде орден, медальдар чайнаан, үжен хар чедип чоруур хире назылыг хөрээжен кижи индирге үнүп келген.

— СЭКП-ниң XXV съездизиниң болгаш партия Төп Комитединиң оон дараазындагы Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле «Октябрь 30 чылы» совхозтуң ажыл-ишчилери ошгу беш чылдың үшкү чылында эки көргүзүглерни чедип алган — деп, ол саналын эгелээш, ону бадыткаары-биле чамдык сан-чурагайларны адаан. Оон улаштыр хой ажылын совхозка, районга сайыырадырының айтырыгларына, четпестерге доктаагаан.

— Өг-бүлем эээн Аяк-Хээ Даңзын-оолович Ондар-биле бар аргаларывысты санаа көргеш, 1979 чылда 20 тоннадан эвээш эвес сигенни белеткээр, кыштаавыстың үүрмек септелгезин боттарывыс кылып алыр, төрүүр чүс баш хойдан-на 135 хураганны менди доруктурар, бир баштан-на 2,5 килограмм дүктү кыргып алырын хүлээнип тур бис—деп, ол бүзүрелдии-биле чугаалаан.

Сесту соглептери белен, ону ажыл-херек кырынга боттандырар деп чүве күжениишкиниг ажылды, чүткүлү, билиг-мергежилди негээр. Партияның область конференциязының делегаттарының мурнунга берген созун эллээр дээш коммунистер ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Хеймерек Бадыевна Куулар биле Аяк-Хээ Даңзын-оолович Ондар чылдың эгезинден бээр шудургу ажылдаан.

Эрткен чылын кыштаглаашкынга эки белеткелдиг ужурашканындан, одарны, чемгерилгени, суггарылганы шын тазарыштырганындан болгаш өске-даа зооветеринарлыг хемчегларни шын чоруткананың түннелинде кыш соок, хар улуг болза-даа дуржулгалыг малчыннарның хою кыштан хүр ашкан. Хой хураганнаашкының эки органиластаан, ол үеде каш дакпыр күжениишкиниг ажылдан, хураган бүрүзүн камгалап ап шыдаан.

Кызымак күш-ажылдың түннелинде ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Х. Б. Куулар биле А. Д. Ондар белиткен социалистиг хүлээлгезин алдарлыы-биле күүсеткен, тодаргайлаарга, төрүүр чүс баш хойга онаштыр 135 хураганны менди доруктурун өстүрген. Хой бүрүзүнден ийи килограмм дүктү кыргып алган, хүлээлгени күүседир аргазы бар. Амгы үеде сиген белеткелинче хойжу өг-бүле кирген.

Т. ХЕРТЕК.
Чоон-Хемчик район,
«Октябрь 30 чылы» совхоз.

ДАШТЫКЫДА

ДҮЖҮТ АЖААЛДАЗЫНГА БОТ-БОТТАРЫНГА ДУЗАЛАЖЫЛГА

ПРАГА. 1979 чылдың дүжүдун ажаан алырынга бот-боттарынга улуг дузалажылганы социалистиг чурттарның көдээ ажыл-агыйының ажылдакчылары көргүзүп турар. Барыын Словак область чехословак өңнүктериге дүжүт ажаан алырынга дуза көргүзери-биле Герман Демократтыг Республикадан 50 комбайнерлер чедип келген.

Удавас венгр болгаш совет механизаторлар база четкилеп келирлер.

Чехословакияның тараа шөлдериге дүжүт ажаалдазы доозулган соонда оон механизаторлары ГДР-ниң, Венгрияның болгаш Совет Эвилелиниң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериге дузалаарлар.

ЧЕДИИШКИННИГ ЧАРТЫК ЧЫЛ

БЕРЛИН. 1979 чылдың баштайгы чартык чылында ГДР-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң түңнелдери республиканың 30 чылында экономиктиг улуг чедишкиннерниң болгаш чурттакчы чонуң материалдыг база культурлуг деңнелиниң өскениниң дугайын херечилеп турар. Баштайгы алды ай дургузунда 1979 чылдың улус ажыл-агыйының планын күүсеткениниң дугайында ГДР-ниң Күрүнеңиң төп статистика эргелелиниң ында парлап үндүрген дыңнадымда ол дугайын айыткан. Ол үениң дургузунда планның кол көргүзүглерин чедир болгаш ажыр күүсеткен.

Чурттуң үлетүр будурулгезиниң хемчээли 5,5 млрд. маркага, үлетпүрде күш-ажылдың будурукчулуг 4 хуу өскен деп дыңнадыгда айыткан.

Республиканың даштыкы садыы, чүүк-даа мурнунда социалистиг чурттар-биле садыы дүрген төп темпилер-биле хөгжээн.

ТУРИСЧИ БААЗАЛАР ХӨГЖЭЭН

БУДАПЕШТ. Чыл келген зоналары калбарын турар. тудум Венгрияда туристер Венгр специалистериң ажылдап кылганы үр хуусаалыг программазын ёзугаар моон соңгааргы чылларда чурттуң эң-не чараш черлериге аалчылар бажыңнарының, кемпингилериниң, хой-ниити чемненилгезиниң, культура болгаш эмнелге албан черлериниң четкилерин калбарткан амгы үениң туристи комплекстерин тудуп турганзар.

Дыштанылганың амгы үеде турун турар зоналарын хөгжүдериге болгаш чаа зоналарны тургузаарына комплекстиг хамааржырын баш удур көрүп турар ыдыг программаны ажылдап кылдыының эргежок чугулазы делегейниң хөй-хөй чурттарындан Венгрияга кээп турар туристерниң санының доктаамал озулдели-биле болган.

Ам бизин венгр туризминиң эң-не сураглыг районнары — Балатон хөл, чурттуң найысылалы Будапешт туристер-биле эмин эрттир долдунган. Ол чорук долгандыр турар бойдустуң хирлениринің айылын болдуруп, тергиин чараш венгр бойдустуң сонуурганчыг чүүлдерин эвээжедип турар. Ажылдан кылырына архитекторлар, эмчилер, тудугжулар киришкен чурттуң турист зоналарын хогжүдериниң перспективтиг программазы хөй саныг айтырыгларны комплекстиг шиитпирлээринге арганы берип турар.

АВТОТРАНСПОРТЧУНУҢ ХҮНҮ

УЛАН-БАТОР. Моолдуң оруктарының ажыл-ишчилери боттарының профессионалдыг байырлалын — автотранспортчунуң хүнүн улуг чедишкиннер-биле уткааннар. Чүс-чүс чоллаачылар боттарының хуула беш чыл планнарын күүседишкеннер. Техникага хумагалыг хамааржыр болгаш кыыар түүлду камналгалыг чарыгдаар дээш шимчээшкин калбарын чоруткан.

МАР-да автомобиль кол черни эллеп турар транспорт системазын тургускан. Амгы үеде чурттуң чүүк соортулгезиниң 70 хуузун, пассажирлер соортулгезиниң 98 хуузун автомобиль күүседип турар.

Моол автотранспорттуң чедишкиннериниң магадылалы болза ЭДЧ кежигүнүнери чурттар-биле, чүүк-даа мурнунда Совет Эвилели-биле, сырый кады ажылдажылга болур.

(СЭТА).

ЧАЗАК КРИЗИЗИ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Президент Дж. Картерниң чазааның бүгү кежигүнүнери болгаш Ак бажыңның кол ажылдакчылары халажырының дугайында билдиришкиниер кирген деп, Ак бажыңның парлалга секретары Дж. Пауэлл чарлаан.

АКШ-тың чоокта чаа төөгүүзүнде чаңгыс-даа президент эрге-чагыргага турарының хуусаазының бетинде бодунуң «дээди эшелонунуң» бүгү кежигүнериниң халажыр дугайында сапалдарны ап көрбээн болганда, оон-биле хөлбаштыр ол болган үүлдүн аңаа эвеин америк политиктиг таймылбырлакчылар айтып турарлар.

Халажыышкын хөй талалар-биле алырга, администрацияның таварышканы политиктиг бергедөшкиниер-биле болгаш оон аңгыла бодун долгандыр турар чамдык кижилерниң ажыл-чорудулгазына президентиниң таарыымайн турары-биле болган деп, тайылбырлакчылар санап турар.

СОЛУННУҢ БАЙЫРЛААЛЫ

БОГОТА. (СЭТА). Колумбияның пайысылалының «Кампин» деп эң улуг спорт залынга «Интернационалды» күүседири-биле Колумбияның компартиязының органы «Вос пролетариа» солуннуң баштайгы фестивалы эгелээн. 15 муң ажыг кижи чыыган залдың ханаларында «Вос пролетариаңны» («Улустуң шыны») «Никарагуаның уязузунуң чөптүг демиселин деткин тур бис» деп сөстерни бижээн кызыл лозунгларны аскан.

Аңаа социалистиг чурттарның парлалгазының, оон ниитинде «Правданың», «Граннаның», «Трибуна Людунуң» болгаш өске-даа солуннарның төлөлекчилери база олурушкан.

Чыылганнарга Колумбиялың компартиязының ТК-ның Чингине секретары Хильберто Виейра чүве чугаалаан. «Вос пролетариа» болза ажылчы чонарының эргелери дээш демиселге бистиң чепсээвис, чурттуң болгаш хөй национ-алдыг монополиялардан ажылчыннарны болгаш тараачыларны камгалаарының чепсээ, Колумбияның бүгү дарлатканнарының болгаш молчуткеннериниң медээлекчизи болур деп, ол чугаалаан. Бистиң партиявыс болза интернационалистиг силерниң партиязы болур. Социалистиг чурттарын, чүүн-даа мурнунда Совет Эвилелиниң, делегейниң хүшкүүрлүг чоруунуң чавырымышкыны дээш демиселин ол деткин турар деп, Х. Виейра уламчылаан.

Америк империализминиң чалчазы Сомосаның диктатуразынга удур никарагуа улустуң демисели-биле чурттуң ажылчы чонарының изиг эпсеткил каттыштырылгазының дугайын чыылганнарның адыш часкаашкынының үеэзинде Колумбияның компартиязының ТК-ның Чингине секретары медеглээн.

Тувинская республиканская библиотека им. А. С. Пушкина

БИРГИ ЧЕРГЕНИҢ АЙТЫРЫЫ

Шынар – ажылдың көрүнчүү

СЭКП-ниң XXV съездизиниң, партия Төп Комитединиң оон дараазында Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга күүседир дээш республиканың үлетпүр бүдүрүлге черлериниң коллективтери продукциялың шынарын экижидериниң дутайында айтырыгже сөөлгү үеде улуг кичээнгей салып турар апарган. Бүдүрүлге черлери чаа, болбаазырааңгай дериг-херексел-дер-биле четчеленгиниң, технологтуг чорудулгаларны сайзырааңгайжыдып турар. Ол ышкаш шынарны углап-башкарарының амыдыралга шылгаттынган системаларын ажыглап эгелээн.

«Востоксибирь дааранылга үлетпүрүнүң» каттыжышкынының Кызылда дааранылга фабриказы (директору Т. Пургина) шынар дээш демиселдин мурнуку одуруунда чорун турарын айтыр херек. Улустуң калбак хереглел барааннарын кылын турар бүдүрүлгелериниң иштинден ол фабрика шынарның эң бедик чергелиг барааннарын кылын үндүрүп чедип алганы оон херечиин боон турар. Амгы үеде оон коллективи күрүнениң Шынар демдээн тывыскан дааранылга кылыгларының 19 хевирлерин чонга бараалгадып турар.

Фабриканың удуртукчулары, коллектив кежигүнүнү садыг ажылдакчылары болган хереглечилер-биле ужуражып, оларның негелде-хереглелин өөренип көрүп турарлар. Ол ышкаш хереглекчилерниң негелделерин өзугаар дааралыг кылыгларны кылып, садыг шугуму-биле делгелгелерни үргүлүү организастап турары—фабриканың ажылының чедишкининг боон турарының бир үндезини-дир. Ол-ла бүдүрүлге чериндe продукцияны холуг чокка кылырының саратов системазын ажыглап турар. Ында неделя санында-ла «Шынар хүнүн» эрттирип, оон түүнелдерин үндүрүп, айыттынган четпестерни болдурбазының хемчегларын айтып турар. Цехтерде эки ажылдаар, продукцияның шынарын бедидериче кыйгырын турар коскү агитацияны чогуур негелде өзугаар тургузган.

Продукцияның шынарын экижидер талазы-биле боттуг хемчегларын ап, эки түүнелдерни чедип алган бүдүрүлге черлерин оон-даа ыңай адап болур. Чижээ. «Росвалпромнуң» Кызылда алгы заводунуң дааранын хөм идиктери шынар талазы-биле оске ындыг бүдүрүлге черлериниң продукциязындан дорайтаайын, хереглечилериниң мактылында кирип турар. Ол ышкаш Кызылдың эзт комбинадының (директору Б. Конуспаев) болгаш сүт заводунуң (директору Х. Аллакаев) продукциязының лугайында сөөлгү үеде макталды дыңнап болур апарган.

Кызылдың эзт комбинады сөөлгү чылларда бүгү талазыбиле чаартылгаларны эрткен. Шээр малды согарының цегинде улуг чаартылгаларны кылган. Чижээ, хары углаа 70 тонна эзтти кадагалаар азыглыг оруктуг болгаш хонуктала 2 муң кешти дузаар тускай цехти тутган. Ол ышкаш ижин-хырын цегинде болгаш колбаса кылыр цехте чаа дериг-херексел-дерни тургускулаан. Ол бүгүнүн түүнелинде колбаса цегинин продукциязының шынары экижээн болгаш колбасаның үш хевирингe шынарның дээди категориязын тывыскан, оларга күрүнениң Шынар демдээн тыпсырынга белеткен турар.

Кызылдың сүт заводунда база-ла чаа дериг-херексел-дерни тургускан болгаш кижилерниң шынар дээш харыысалгазын улгаттырган. Ам удавас мал саржаанга шынарның бирги категориязын тыпсыр деп турар. Саржаг-үс аймаан хааржактарга белеткеп, кылырының чаа аргазын ажыглап турар.

Кызылдың мебель фабриказында шынарны экижидер, чоннуң калбак хереглел барааннарының ассортиментизин болгаш саның чогуур негелдеге чедирер талазы-биле улуг ажылдар кылдыныр турар. Чоокку үеде республиканың садыг четкилериниге «Енисей» дээр секциялыг мебель кирер. Ол мебельге шынарның бирги категориязын тывыскан.

Республиканың үлетпүр бүдүрүлге черлериниң продукциязының амгы үениң негелдезинге чедир кылып үндүрер, оон шынарын экижидер талазы-биле үстүнде ышкаш, ындыг чедишкиннер бар-даа болза, бо талазы-биле четпестерин ам-даа хөй боон турарын айтыр херек. Чижээ, 1978 чылда Күрсадыг инспекциязының эргелели 129 катан хынаалда кылган. Оон түүнелинде садыг черлериниң продукциязының хынаалдага кирген хевирлериниң 70 хуузунун өртек-үнезин чингеткен азы сортун кудулаткан.

Кызылдың алгы заводунуң технологтарының талазындан хыналданы кошкатканының түүнелинде белен продукция складынга кадагалаттының турган 1579 эжеш сапык идиктерни хынап көргениниң соонда олардан 627-и азы 39,7 хуузун брактап, холаан таварылга турган. Ылаңгыя 3213-19 артикулдуң уруглар идиктери дыка куду шынарлыг болган. Хынаалдага кирген ындыг 670 идиктиң 618-ин азы 92,2 хуузун садыг черлериниче чорутпас кылдыр шиитпирлээн.

Үстүү-Енисейниң балык заводунга эрткен чылын белен продукцияның шынарын дөрт удаа хынаан. Чамдык таварылгаларда хынаан продукцияны чүмү-биле брактаар таварылгалар турган. Ниитизи-биле хынаалдага кирген 8,9 тонна балык продукциязының 4,8 тонназын азы 53,9 хуузун стандартка дүүшпес деп саналаш, садыг четкилериниче үндүрерин хораан. Бо-даа чылын ол заводтуң продукциязы чогуур негелдеге четпейн турары хынаалдан база катан костүп турар.

Эрткен болгаш бо-даа чылын Кызылдың мебель фабриказының бодунга болгаш садыг четкилерине кирген соонда-даа оон продукциязын брактап, хереглекчилерге садарын соксаткан актыларны бижээн. Ындыг таварылгалар Кызылдың хлеб болгаш пиво заводтарының продукциязын хынаан соонда база илерээн. Чижээ, хлеб заводунуң хлевинин болгаш булка кылыгларының ассортиментизи куду, хереглекчилерге чедишпес. Ылаңгыя хлебтин шынары куду: чиг, чиик дезилиг болгаш өртен болгулаар. Пивога болгаш эзиртпес суксун аймаанга садып алыкчыларның хереглелин Кызылдың пиво заводу чедир хандырбайын турар. Оларның шынары дыка куду, чайгы үеде эзиртпес суксун аймаа үргүлүү чедишпес болур.

Садыг четкилерине үрей кылдыныр, куду шынарлыг продукцияның болза чеде бээри алдептиг. Шынында алыр болза, ындыг продукцияны олар хүлээп албас, бүдүрүлге черлерине шыгыны негелде салып, оларның шынарын экижидерин чедип алыр ужурлуг. А садыг черлериниде 50 ажыг бракёрлар ажылдап турар болгай. Олар боттарының албан-хүлээлгезин чедир кылбайн турары үстүнде чижектерден костүп турар-лыр.

Чамдык бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары продукцияны улам-на хөйнү бүдүрүп, сайгарарынче үүткүүр дээш оон шынарынче кичээнгей салбас, оларны кадагалап, шыгжаарының технологтуг болгаш санитарлыг негелделерин күүсетпес чоруктар бар. А СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленуму продукцияның шынарын үндезини-биле экижидериниң сорулгазын салган болгай. Ону өзугаар бо беш чылдың эгезинде турганына дециэрге, шынарның дээди категориязының продукциязының хемчээлин 1,7 катан ковудедир ужурлуг. Бо сорулга нарын, ынчалза-даа боттандырын болур херек-тир. Ону чедип алырына ССРЭ-ниң Күрстандартының чоокта чаа бадылаанын чаңгыс аай шынар системазын чер болганына тургузуп, ажыглаары улуг рольдуг болуру чугаажок. Ол система продукцияны СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин өзугаар бедик шынарлыг ажылын үндүрүннинин чугула үүлдери—техникти, экономика-социал болгаш организастыг хемчегларни тудуш холбаалыг боттандырып чорудар арганы бээр.

Шынар талазы-биле салдынган сорулганы чедип алыры ажылчыннарның болгаш специалистерниң мергежилиниден, ак сеткилдиг ажылдаарындан, харыысалгалыг болурундан база хамаржыры биздикгир. Ынчангаш куш-ажылчы коллектив бүрүүнге шынар дээш социалистиг чарышты организастап, тайылбыр-массалыг ажылдарны улам калбартыры чугула. Чурттуң мурнакчы бүдүрүлге коллективтеринде ышкаш «Шынар дээш кижи бүрүзү харыылаар ужурлуг» деп кыйгырыгның адаа-биле шимчээшкинин калбартыр болза чогуур. Шынар дээш социалистиг чарышты калбартып, мурнакчы дуржулганы пенте-редирге болгаш продукцияның шынарын углап-башкарарының практика кырынга шылгаттынган системазын ажыглаары — бүдүрүлгениң ажыктыг чоруун улгаттырын, продукцияның шынарын экижидериниң магадылалдыг үндезини болур.

Г. БАЛАКИНА.

Күрсадыг инспекциязының эргелелиниң начальниги.

ЧАРЫШКА МУРНААННАР

СЭКП-ниң Өвүр райкомунуң бюрозу, райкүүском, ВЛКСМ райкому районнуң ажыл-агыйларының бирги чартык чылда мал продуктуларын бүдүрериниң база күрүнеге садарының, малдың баш санын өстүрериниң талазы-биле социалистиг чарышының түүнелин үндүрген. Чартык чылда район ниитизи-биле дүк садарының планын 184, сүттү 142 хуу күүсеткен. Эрткен чылдың ол үезинде турганынга бодаарга, сүттү 461 центнерни, дүктү 36 центнерни хөйнү саткан.

«Кызыл тук» совхоз күрүнеге сүт садар планын 136,5 хуу, дүктү —250 хуу күүседип, өске ажыл-агыйларны мурнаан. Ол ажыл-агыйның сүт-бараан фермазынга СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң, ВЛКСМ райкомунуң шилчиир Кызыл тугун, бирги чергениң дипломун акша шаннылы-биле кады тывыскан.

«Торгалыг» совхозтуң Чаа-Суурда сүт-бараан фермазы база багай эвес ажылдаанын демдеглээн. Ажыл-агыйларның күрүнеге садың турар сүдүнүн шынары эрткен чылынган дыка бедээн. Районга бүгү саткан сүттүң 90 хуузу бирги сорттуу, 9 хуузу—ийиги сорттуу, чүгле бир хуузу үшкү сорттуу болган.

СЭКП ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырары-биле ажыл-агыйларның мурнунда эткир угланышкынныг турган фермаларын сүт фермалары кылыр улгаттыр каттыштырган. Сүт бүдүрүлгезин ковудедирин ындыг янзы чедип алган. Ажыл-агыйлар сүт салар талазы-биле онгу беш чылдың планын 1980 чылдың бирги кварталында күүседир деп сорулганы салган ажылдаан турар.

Районнуң хойжу бригадаларының ажазында калбаган чарышка Улаатайның хойжу бригадазы төрүүр 100 хойга онаштыр 94 хураганны мендо дорактургаш, бирги черни эдлээн. Ол бригадага шилчиир вымпелди акша шаннылы-биле кады тывыскан. «Коммунизмче орук» совхозтуң Хам-Дытта хойжу бригадазы 100 хойга онаштыр 93 хураганны ап, чарыштың ийиги черин эдлээн.

Х. МОНГУШ.

Өвүр район.

ПЕНСИОНЕРНИҢ ҮЛҮҮ

Өшкү кадарарынга Монгуш Чалчываа чээрби хире чыл ажылдан келген. Ол үениң дургузында ниитиниң малының баш санын өстүрер, продуктулуг чоруун бедидер дээш малчын кызымак ажылдап, багай эвес түүнелдерни чылдын-на чедип ап турган.

Монгуш Чалчываа пенсиялай берген, ынчалза-даа ынак ажылын уламчылавышаан. Бо чылын төрүүр чүс баш ошкуге онааштыр 90 аныны, бир баштан-на 700 грамм дүктү кыргып алырын хүлээнген. Чартык чылдың түүнелин үндүрерге чүс баштан-на 5 аныны, бир баштан-на чүс грамм дүктү хүлээгеннинден ажыр алган.

Б. ОНДАР.

Чоон-Хемчик район.

ДАГ-ДҮГҮЖҮЛЕРНИҢ АЖЫЛ-ИЖИ

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ростовчуларының «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкинин деткээн коллективи бо чылдың бирги чартыының планныг онаалдаларын чедишкиннинг күүсеткен. Бирги чартык чылда продукция бүдүрериниң планы 100,5 хуу, продукцияны сайгарары 100,2 хуу күүсеттинген. Хожудаашкын чок ажылдаарын чедип алыр дээш комбинаттың цех, эдлечег, бригада бүрүзү социалистиг чарышта хаара туттунган ажылдап турар.

Бирги чартык чылда фабриканың бедик сорттуг даг-дүгү арыглаар, бедүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехтери кайызы-даа планныг онаалдаларын ажыр күүсеткен. Бедик сорттуг даг-дүгү арыглаар цехтиң коллективи 30700 тонна сорттуг даг-дүгү арыглаар тургаш, ону 30848 тонна чедирген. Бедүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехтиң коллективи 31534 тонна даг-дүгүн арыглаан, азы пландан ажыр олар 134 тонна даг-дүгүн бергени ол.

Белен продукция бүдүрериниң эрткен чылдың ол үеэнинге деңнээрге, 809 тоннага ковудаан.

Хожудап турарлар чок ажылдаарын чедип алыр талазы-биле фабриканың цехтери идепкейлиг ажылдап, планныг онаалдаларның күүседезин хандырар дээш күжениишкиннинг ажылдап келгени халас барбаан.

Фабриканың ниити чедишкиннериниде төлептиг үлүг-хуузун киириштирген В. Ипатовтуң № 1 эдлечээ, Н. Стародубованың № 4 эдлечээ, Е. Кузнецовтуң № 5 эдлечээ июньда социалистиг чарыштың тиилекчилери болган.

Бо улуг бүдүрүлгениң өске-даа адырларында ажылишке кызымак мурнакчылар хөй. Оларның аразында ССРЭ-ниң Дээди Совединин депутады, регулировщик Н. Сарыглар, бригадир А. Чакиров, ҮСК-дан № 3 эдлечегниң бригадири А. Седип болгаш оон-даа өскелер бар.

«Тыва даг-дүгү» комбинатта ТЭЦ-тиң коллективи коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези деп атты эдилеп турар. Олар амгы үеде—августуң үлүүнде. ТЭЦ бирги чартык чылда 13,6 миллион киловатт-шак электри энергиязы бүдүрер планын 17,2 миллион квт-шак кылдыр күүсеткен. Энергоцехтин бүгү эдлечегери эки ажылдап турар. Ылаңгыя В. Овсянниковтуң удуртканы № 2 эдлечег эң бедик көргүзүглелиг болган. Ында котёл болгаш турбина машинистери П. Лавринович, В. Ежов, кол башкарылга шидинин дежурныйы М. Шишкина олар чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар. № 2 эдлегниң коллективи цехте социалистиг чарышка чыл эгезинден тура ам үш удаа бирги черни эдлээн.

Рудниктен А. Чакировтуң удуртканы экскаваторщиктер экипажы бирги чартык чылдың планныг онаалдазын хуусаа бетинде күүсеткен. Олар пландан ажыр 228,5 муң тонна даг массазын чудүрген. Ол ышкаш А. Бойковтун, В. Угриновичиниң бригадалары база чартык чылдың планныг онаалдаларын ажыр күүсеткен.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың коллективи үшкү кварталдың планын күүседир дээш амгы үеде күжениишкиннинг ажылдап турар.

Бистин корр.

ЧУРУКТАРДА: ССРЭ-ниң Дээди Совединин депутады Николай Очурович Сарыглар арыглал фабриказында үр чылларда регулировщиктеп ажылдап турар. Ол бодунуң кызымаккай күш-ажылы-биле хөй муң кижилиг коллективте хүндүткелди чедип алган. **(Үстүнде чуруукта).** Ортузунда чуруукта — даг-дүгүн савалаар цех. Оон соонда савалаттынган даг-дүгү белен продукция складынга баар. Белен продукция цегинин чанында автомашиналарны чүдүрүп турары.

Чуруктарны С. Б. Уйнуизй чураан.

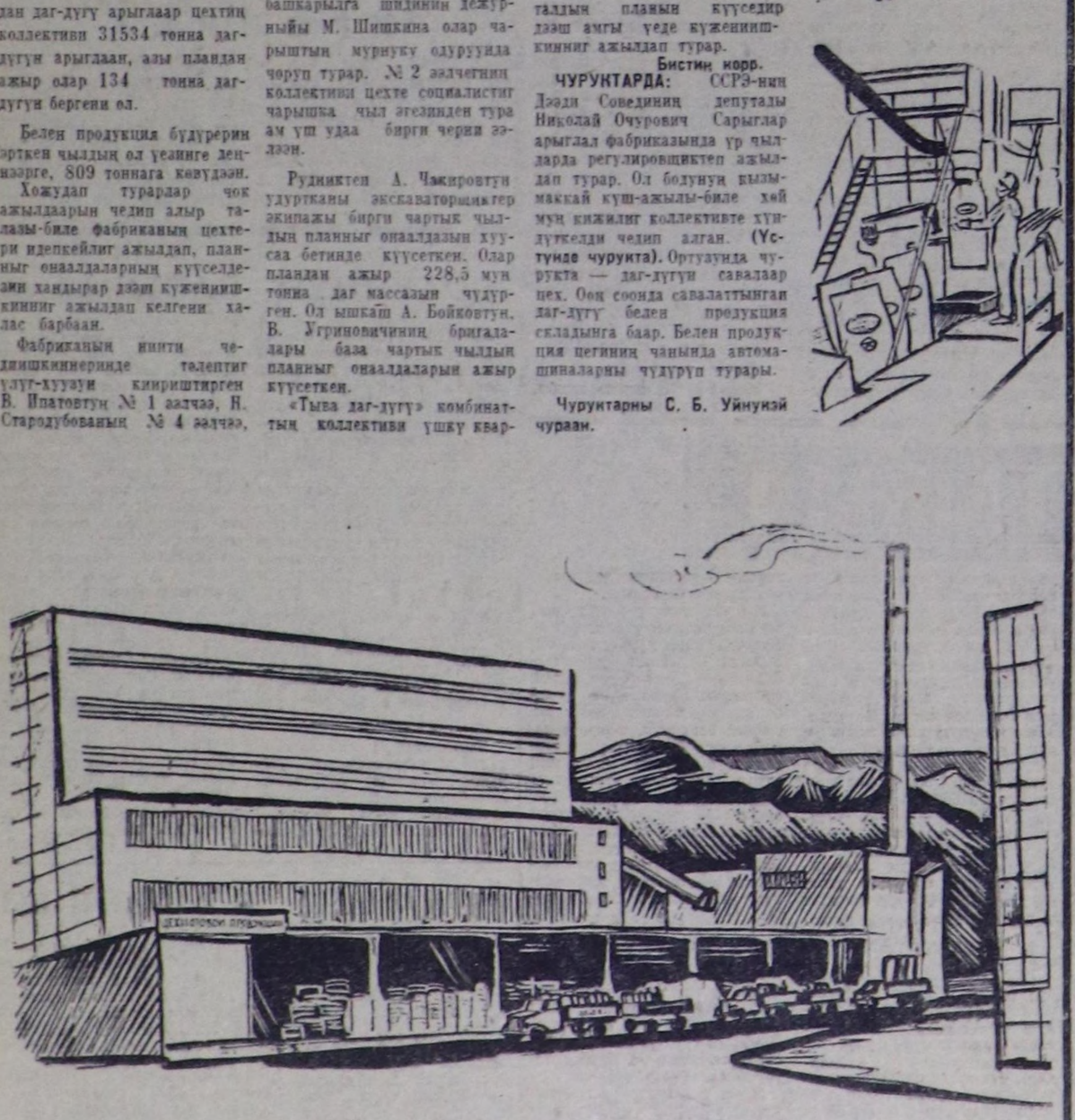

ЧАРТЫК ЧЫЛДЫЫН КҮҮСЕТКЕН

Мөңгүн-Тайга районнуң үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудуг болгаш садыг организацияларының коллективтери 1979 чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышта хаара туттунган. Районда септелге-тудуг участогу, райпо, харылзаа белдири, чуртталга-коммунал ажыл-агый комбинады бо чылдың бирги чартыының планныг онаалдаларын чедишкиннинг күүсеткен.

Септелге-тудуг участогу бирги чартык чылда 119 муң рубльдин тудуг-монтаж ажылдарын кылыр тургаш, херек кырында ону 123,2 муң рубльге кылган. Эрткен 6 айларда тудугжулар 2 квартиралыг 2 чаа чуртталга бажының ажыглалга кирген, 23 бажыңның капитал септелгезин, 17 бажыңның үүрмек септелгезин кылып дооскан. Участокта Чүлдүм Доңгактың удуртканы бызанчылар бригадазы бирги чартык чылда тудуг-монтаж ажылдарының планын 113 хуу күүсеткеш, бригадалар аразында чарышка бирги черни алган. Ийиги черни аныяк коммунист Нина Делгер-ооллуң шеверлекчилер бригадазы алган. Бызанчылар Сүрүнмаа Адай-оол, Алдын-оол Сарыг-Доңган, шеверлекчилер Лида Делгер-оол, Валя Хертек олар хүн нормазын үргүлүү ажыр күүседип турар мурнакчылар.

Амыдырал-хандырылга комбинадының коллективи бирги чартык чылда багай эвес ажылдаан. Ылаңгыя ында даараныла цеги планныг онаалдазын 112,2 хуу күүсеткен. Дааранынкчылар Клара Хертек, Маңмаа Доңгак, Люба Иргит, Мария Иргит, Шөмбүл Сеңмит кызымак ажыл-ижи-биле эки үлегер-чижекти көргүзүп турар.

Районнуң коллективи барааннарны үүрмектеп садарының планын 110,4 хуу күүсеткеш, социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар. Онаашкан ажылынга харылзалгалыг, садың алыкчыларның хереглелин хандырарынга кызымак, хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг садыгжыларның саны өзүп турар. Мөгүр-Аксында үлетпүр барааннарының магазинининиң эргелекчизи Тыва АССР-ниң садының болгаш ниитиниң чемненилге черинин алдарлыг ажылдакчызы Д. С. Чаваан бодунун социалистиг хүлээлгезин 7,2 мүн рубльге ажыр күүсеткен. Ажыл-агый барааннарының магазинининиң эргеленчизи Ф. Даржаа, № 1 болгаш 2 автомагазиннериниң эргелекчилери М. Салчак, Б. Ортаа олар эки ажылдан турар.

Харылзаа белдириниң коллективи орудга кирип алырының планын 15,8 муң рубльге чедишкиннинг күүсеткен. Ында монтёрлар В. Седип, Х. Иргит, телефонист Б. Чаизан, оператор П. Карасал олар бүдүрүлгениң мурнакчылары.

Районнуң бүдүрүлгелериниң коллективтери «Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылдарны улам күштелдирер дугайында» СЭКП Төп Комитединиң доктаалын хуралдарынга чугаалажып көргеш, үк доктаалды күш-ажылчы коллективтерге боттандырар, политика-кижизидилгелиг ажылды экижидер талазы-биле тускай хемчегларни ажылдап кылган.

Үшкү кварталдың планныг онаалдаларын долдур болгаш ажыр күүседирин чедип алыры бүдүрүлге коллективтериниң сорулгазы. Социалистиг хүлээлгелерни күүседир дээш районнуң бүдүрүлгелери амгы үеде күжениишкиннинг ажылдап турар.

Д. КУУЛАР.

Мөгүр-Аксы.

ЫРАК-УЗАК ОРУКТА

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» совхозтуң малчынларының чайгы үеде ниитиниң малын чайлагладып семиртир черин суурдан 80—90 километр ырак тайга-сын ажылдыр. Ынаар орук кадырберт, даглар ажып, хемнер кежер.

Бо хүннерде совхозтуң № 1 хойжу бригадазының малчыннары, сарлык кадарчылары Шуй-Бажы, Сайлыг-Хем, Узун-Хем, Ак-Оюк деп оттуг, көктүг тайгаларже кежүп үнгеннер.

Берге кадыр оруктар-биле аал көжүрери-чолаачыларга харыысалгалыг-даа, берге-даа ажыл. Маңаа эң дуржулгалыг чолаачылар башкарган автоколоннаны организастаан. Ону коммунист Күжүгет Ак-оол башкарып чораан. Ол чүгле малчыннар көжүрери-биле кызыгаарлаттынмайн, агитатор болуп, почта чедирер, суурда «Коммунист» деп хана-солуннуң редактору. Күжүгет Ак-оол орук чорааннда эш-өөрүнге дузалажып, херек апарганда болунун амыр-дыжын кажан-даа болавас, кайнаар-даа чоруурунга белен.

Эрткен чылын чолаачылар ортузунга калбарган социалистиг чарыштың тиилекчиси болган.

А. КАНЧЫЫР.

Ыраккы Чөөн-чүктө

ЭНЕРГИЯ ХАНДЫРЫЛГАЗЫ НЕМЕШКЕН

Амур областың экономика талазы-биле сайзырааңгай районнарын электри энергиязы-биле ам-даа хандырарынга Зейск ГЭС-ке база бир ЛЭП-220-ни ажыглалга кирген улуг идигни берген. Ол шугум Свободный болгаш Райчихинск хоорайларны тудуштурган дээрзин СЭТА-ның корреспондентизи А. Кривченко дыңнаткан. Ук шугумну Зейск ГЭС-тен ток ап турар күчүлүг подстанцияга кошкан.

Ыраккы Чөөн чүктүң баштайгы гидростанциязында беш агрегат ажылдап турар. Келир чылын база бир агрегатты ажылладыр. Ынчангаш тайга-сын кежир чаа энергия оруун кылып турар ужуру ол.

Благовещенск.

СОҢГУ ЧҮКТЕ ҮНҮШТЕР

Колыманың дагларында үнүш аймаа, мурнунда улустун чугаалажып турганынга бөлаарга, ындыг-ла кончуг эвээш эвес. Чечек аймааның чүгле сес чүс хире хевирлери мында өзүп турар дишкен болгай. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының соңгу чүктүң биология айтырыгларының институтунун ботаника лабораториязының ажылдакчылары ол даап бодаашкыннарны буруу шапкан. Тундрадан болгаш тайгадан олар үнүштүң мурнунда билдинмес турган дөрт чүс хире хевирлерин илередип тыпкан дээрзин СЭТА-ның корреспондентизи Г. Красногор бижээн.

Черск сыныныың мурнуу кырланнарындан, Абориген бедиктен, хемнер үнарындан хөй-ле ажыдыышкыннарны эртемденнер кылганнар. Ыраккы Соңгу чүктүң бойдузун шинчилеп турар үеде эртемденнерге кайгамчыктыг ажыдыышкын болган чүве, чүл дээрге, тергиин чараш чечек — эдельвейсти Чукоткадан тыпканы болур.

Ол үеде тывылган бүгү-ле ховар үнүштерни «ССРЭ-ниң Кызыл дептерингe» кирер бижээн болгаш камгалап турар.

Магадан.

КУРИЛДИҢ АРЖААНЫ

Курил ортулуктарының чурттакчыларының эмненирингe таарыжыр кайгамчыктыг черни бойдус чаяаган. Ол чүл дээрге, аржаан суглар болур. Аржааннар кижилернин кандыг-даа аарыгларын эмнээринге дуза болуп турар деп, СЭТА-ның корреспондентизи Ю. Шашков бижип турар. Чурттуң колкол курорттарындан ырак черде чурттакчыларга ол кончуг таарымчалыг болуп турар.

Ынчалза-даа Итурупта ол «Изиг судалдар» деп аржаан күзээн кижи бүрүзүн хүлээп ап шыдавас. Ынчангаш профэвилел организациязы болгаш областың балык заводунуң удуртукчулары ажылчыннарның дилээн өзугаар эмнелге комбинадын аная тургузарын шиитпирлээн. Амгы үеде оон биргиээлчээшин тудуу эгелээн.

Чаа комбинат чүгле ортулуктун чонун хүлээп алыр эвес чурттун өске-даа районнарының чурттакчыларынга путевкаларны берип болур деп специалистер санап турарлар.

Мурнуу Сахалин.

БАЛЫКТЫ ӨСТҮРҮП ТУРАР

Хабаровск чоогунда Безымянный мугулдурда шоргай байланнары тергиин эки өзүп, ковудеп турар дээрзин СЭТА-ның корреспондентизи В. Григорьев дыңнаткан. Бо чайын хүнүн изиг хереллерингe Амур хем соглуп эгелээн. Кажан балыктарның үүргене чажар үеэ келирге, оларга кижилер дузалажып киришкен. Ихтиологтар соглу берген мугулдурларның бирээзин аштап арыглаш, суг-биле долдургаш, хемдеп тудуп алганы шортаннарны салып кирген.

Хөй-хөй чылдар мурнунда шортан Амурнун эң хөй балыктарының бирээзи турган болгаш балык үлетпүрүнүн үштүн бир кезиин эдлеп турган. Оон чоорту оон саны элээн кызырылган. Ынчангаш, ону катап ковудедир сорулга-биле ихтиологтар шортанны өстүрүп эгелээн. Ол талазы-биле тускай пункт Хабаровск чоогунда тутунган. 100 муң хире байланнар Амурлап эжиндирип турар. Дараазында чылларда оон саны чартык миллион чеде бээр. Шортан-биле чергелештир балык өстүрүкчүлери сазанны болгаш карасьты база азыраарлар. Ыраккы Чөөн чүкке кажан-даа турбаан сом деп балыкты база тудары планда көрдүнген.

Хабаровск.

ИПАТОВЧУ ТЕХНОЛОГИЯ-БИЛЕ

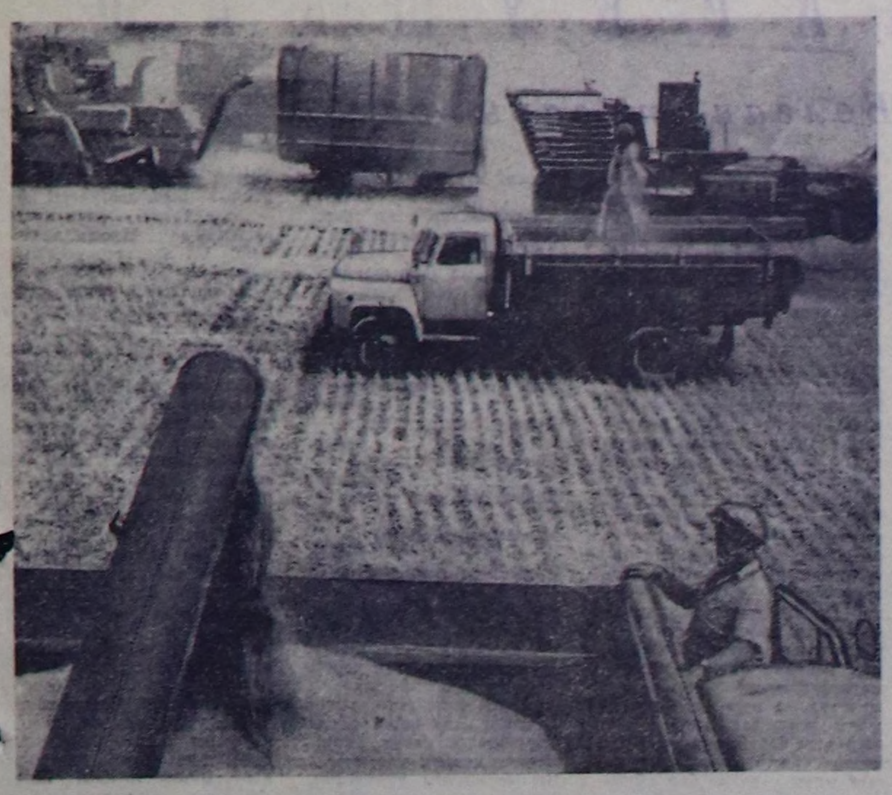

НИКОЛАЕВ ОБЛАСТЬ. Баштанск районда «Коммунист» колхозта ипатовчу комплекс эки ажылдап турар. Комбайнерлер аная турбайн, тараа ажаалдазын шынарлыг болгаш чидириг чокка чорудуп турарлар. Чарышта бирги черни Социалистиг Куш-ажылдың Маадыры В. М. Махнога баштаткан механизастаттынган отряд чаалап алган.

ЧУРУКТА: тавычаларны бастырып турары.

К. ДУДЧЕНКОНУҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Кубаньның тараазын — Төрээн чурттуң шыгжамырынга

Краснодар крайда тараа кезилдези доозулган. Кубаньчыларга тараа белеткелинге чедиишкиннерни чедип алырынга хонук дургузунда чаңгыс аай план өзүгаар тарааны төпчуттүнген сөөртүлгениң аргазын ажыглаары дузалап турар. Тарааны бир дески, график өзүгаар сөөртүп чедирип турар.

Хүн келген тудум чаа дүжүттүң тараазын Төрээн чурттуң шыгжамырынче чедирип турар автомашиналар улам-на көвүдеп турар.

Уст-Лабаның элеватору тараа хүлээп алыышкынын хүндүсдаа, дүне-даа чорудуп турар. Бир хонук дургузунда ол 4,5-7 муң тонна тарааны хүлээп ап турар.

ЧУРУКТА: Усть-Лабаның элеваторунда тараа хүлээп ап турары.

Е. ШУЛЕПОВТУҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ТЕВЕЖИ ЧОПУЙ

Очерк

Дээрже дүнгүүштелген бедик Хайыракан даанның баарында Тес чоогунуң ховузунуң кыдыында Бай-Даг, Шуваганчы-Шат деп куу даглар, бичежек тейлер тудушкак апаргылаан чыдары кестүр. Куду шынаада, арыг ортузунда Тестиң суу кыза берген дажып чыдыр. Элээн чаъс болганындан өөт-сиген куу шаттарда безин ногаарарып кестүр.

Тарлашкын хемниң кедезинде мөгеннери көжайгылай бергилээн колдуу-ла ак-ак тевелер туразында чоргаар өөттап чорлар. Оларның арызында бо чылгы бодаганнар иелеринге чассывышаан, бичии мөгеннерни опаннадыр дешкилежин, кодан тевени каастап чор. Бодаганнардан арай улуглары — баштайгы харны, соокту көрүп эрткеш, угаан киргезиг серээ мөгенниг торумнар баштак чаңын ышкынмаан, ынчалза-даа тевезин сүргей чорлар. Торумнардан бир хар улуг тайлактар эмдик дошкуну илден, арай ырак турлар. Кодан тевениң баштыны улуг бедик ак буура бажы маңзыя берген ынаар-мынаар кайгаан тур.

Ол аразында аная алдан хар үеэи кончуг эрес кижи шаап келди.

— Хаа, башкы ышкажыл, та каш чыл көрүшпээн чүве? Экии!— дээш, тевежи холун сунду.

— Экии, Балдыр Лудуевич! Тева малдааш ур болу бердинер бе?

— Дөрт чыл ажып, беш чыл чедип бар чор мен ийин.

— Чедиишкиннер-даа экиле ышкаш аа?

— Тес ол чарыынга ховуга тургаш, элээн өзүп орган тева бо, барык үш чүс чыгам апарган. Оон хенертен аараш-даа, өскээр-даа чарыгдалга элээн чорүй барган. Оон бо талаже кежирип келдивис. Ам катап өзүп орар мал бо...

Эрзин районда «Чаа орук» совхозтуң тевежизи Балдыр Лудуевич Чопуй бодаган камгалан алырының талазы-биле чыл бүрүде бедик көргүзүгү чедип ап келген. Дерт чылдың иштинде 101 баш бодаганны немей өстүрген. Бо дээрге тева малды өстүрериңе бедик көргүзүг-дүр.

Ийи мөгенниг тевениң боос чоруур үеэи 14 ай үргүлчүлээр. Ийи чыл болгаш бир бодаган төрүүр. Чаа төрүттүнген бодаган дыка көшкак, боду безин туруп албас, ышчангаш кончуг дуржулгалыг кижиниң кичээнгейлиг дузазы херек болур. Баштайгызын төрээн энгиннер оглуи хозар таварылгалар-даа тургулаар. Ызырар, кагар, тевер дээш беш чаңныг энгиннер турар. Бодаган 18 ай иштинде иезин эмер. Моон алгаш көөрге-ле, тевени өстүрери өске малдардан дыка чымыштыг-дыр.

— Көрүп чоруурга бодаган 5 ай болгаш өөткө шуудан кирер чүве-дир. Баштайгы үеэинде оон думчуу черге четпес, дискетенип алгаш, ам өттаар. Бистиң кырган улустуң чугаазы-биле алырга баштайгы диңмирээшкин соонда, ам бодаганның мойну шойлүп, аксы сигенге чедер дижир-ле болгай — дээш, ол диштерии агаранныды каттырды — черле берге ажаалдалыг мал бо. Бодаганны бир ай иштинде хол-биле эмзирер. Тева төрүүр үеде сакманчылар база херек. Шыырак дээн эр кижи 10 бодагандан эрттир ажаары берге.

Тева кыргылдазын бо чылын майда доосхан. Ону хол хачыны-биле кыргыыр. Бир теведен 4,8 килограмм чедир дуктү кыргып алган. Тева дүгүнүң 85 хуузу чоок болур. Ынчангаш оон-биле бедик шынарлыг пөс аймаан кылыр.

— Тевелер баштыңы улут ак буура бар-дыр аа—деп чугаалаадым.

— Төөгүлүг буура боор. Москвага барып, ССРЭ-ниң улус ажыл-агый чедиишкиннериниң делгелгезинге, хөй миллион чон мурнунга бодун көргүскеш, оон өөрүнге дедир чаныр келген. «Буура кыыыр, бодаган өзер» дээр болгай. Дөө ол бедик ак буура моон салгалы-дыр.

— Кыжын буураның чаңы берге дээр ийик бе?

— Анда адыг коргунчуг, малда буура коргунчуг. Соок дынзыыры билек, декабрьдан эгелээш, февраль төнчүзүнге чедир буура киргиннээр. Өттавастааш, иштин тыртып, диштерин кыйырадыр, бүгү боду ак дош болу бээр. Адаппарны кодан теведен чара сывыыптар. Кижилерге каржыланыр. Кижи көргеш, чыраа, хараган кырынче аңдааштаныр туруп бээр, айыылдыг амытан апаар.

— Тевеге кыжын сиген херек бе?

— Чылдын-на төрүүр тевелерге бээри-биле 10—15 тонна сигении кезип белеткээш, кыштатта эккеп алыр бис. Кургаг өдек ыдап-ла херек. Чаш бодаганнар алаанга төгер, Төрээн тевелерни тургузу аарап-даа турар бис. Дус хөй негеттинер.

— Тева дүне өттавас чүве бе?

— Дүне черле өттавас, бедик черге чыдыптар. Кыжын чывардыг соок черге хонуксаар, чайын изиг элезинге чыдар мындыг боор чүве-дир.

— Тева төрүүрде кандыгыл?

— Өске малдар ышкаш долгады бээр. Черге аңдаштаны берген болза-ла удавас төрүүр. Төрүүр дээн тевени аалда кажаага тудар, оон башка баш углаан чериче дезиптер.

Бодаган ажаар талазы-биле өгнүң херээжен ээзи Саар Амырдаевна Чопуй улуг мергежилдиг. Оон холундан эмискикти чүс ажыг бодаган эмген. Олар чигирлиг кара шайны-даа аная хайындыртып ишкеннер. Ам көөрге ол кончуг түрлүг малды херээжен кижи өстүржүп каанын көргеш, кижи база бир янзы боданыр чүве чорду.

— Бодаганнарга ынаам аажок апарган, олар чокта чиктин сүргей. Назы-харыыс дөгүй берген улус-тур бис. Аныяк, шыырак кижилер бистиң солуур апаар болгай. Ынчалза-даа ам бир каш чыл теведен салдынмас бодалдыг бис.

— Келир чылын каш бодаган алыр планныг силер?

— 35 бодаган алыр бодалдыг бис. Эңгиннер ийи чыл ажылдыр бир катап төрүүр болганда, кызыр тевелериниң баш санындан улуг хамаарылгалыг болур чүве-дир.

— Тева сүдүн ажыглап, оон Ортаакы Азиада кончуг эки хымыс кылып турар дээр болгай. Силер тева сүдүн ажыглап көрген силер бе?— деп айтырдым.

— Ажыглавайн турар бис, тева саар хамаан чок, кодан-кодан чылгылардан белерни безин сагбайн турарын чугаалаарга-ла четчир чүве-дир ийин — деп өгнүң херээжен ээзи харыылады.

Тевежиниң өө арга ээзим ажылдыр Кара-Хөл деп чайлагда турар. Чуурга дег ак өг. Баглаашта ийи аътты баглап каан тур. Тевежи-биле баштай черге ужурашкаш, ам оон аалынга келгеним ол.

Тевени улус ажыл-агыйынга канчаар ажыглап турарын чугаалажырывыска, шынап-ла, тева дег хостуг мал амгы үеде чок чүве болду. Аданнар семирээш, омак-сергээ-биле дешкилежип чоруур дарган мал апарган. Кыжын малчыннар безин тева ажыглавастаан, чүгле трактор, машина эккелиңер дээр апарган чүве ышкажыл. Тева мал өзүп турар болганда, моон соңгаар ону бир янзы ажыглаарын бодаар үе келген ышкаш болду. Мал дээрге мал-ла болгай, оон бараанын көөр дээн эрес деп бодап ордум.

А. АРАПЧОР.

СОЛУН ПРОГРАММА

СОФИЯ. (СЭТА). БҮР-нуң Куш-ажылчы бүдүрүлге кооперациязының Төп эвилелиниң ажылдакчылары «Болгария—фруктулуг сад» деп программаны ажылдап кылганнар. Ону боттандырып чорудары каттарны болгаш фруктуларны бүдүреринің хемчээлин улуу-биле көвүдериңе, хөй санныг хоорайларны болгаш суурларны ногаанчыдарынга арганы бээр.

Чаа программа өзүгаар чоокку чылдарда фрукт-каттың янзы-бүрү үнүштерин тарыырынга даг ийлериңде, оңгар-чоогаларда, кургап калган хемнер уннарында ажыглаттынмайн турар черлерни ажыглаар. Черешняларның, яблоняларның, айваның болгаш грушаның ногаан сыптары демир-орудтарының чалдарынга база үнгулеп келир.

Софияның, Кырджалийск, Смолянская болгаш өске-даа округтарның дүжүткүр эвес черлерин миндаль болгаш фундук өстүреринге ажыглаары программада көрдүнген.

Эвилелдиң ажылдакчылары дуржулгалыг участоктарга эн-не баштай чыжырганны тарып олуртурлар. Оон кады фармацевтика үлетпүрүнге улуг үнелиг үүл болур.

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

ЛАГОС. (СЭТА). Нигерияның Аджаокута хоорайынга Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле металлургия комбинадын тудар дугайында дугуржулгага ат салыышкынының өзулалы Лагоска болган. Дугуржулгага ССРЭ-ниң даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле Күрүне комитетиниң даргазының бирги оралакчызы В. Г. Морозов болгаш Нигерияның үлетпүрүнүң федералдыг комиссары Р. А. Адаптейе, а ол ышкаш «Тяжпромэкспорт» деп даштыкы садыг каттыжышкынының болгаш Нигерияның кара металлургияны хөгжүдер күрүне эргелелиниң удуртукчулары ат салганнар.

1986 чылда заводтуң бирги эзлчаанның тудуу доозулганының соонда Аджаокутада завод чылда 1,3 млн. тонна каңны бүдүрер апаар болгаш Африкада эң улуг металлургия бүдүрүлгелериниң бирээзи болу бээр.

Аджаокутага заводту тудар дугайында дугуржулгага ат салганы кайызынга-даа ажыктыг совет-нигери экономиктиг болгаш техниктиг кады ажылдажылгага чаа салыышкын болур. Ындыг кады ажылдажылганы амгы үеде геология, нефть үлетпүрү, кадык камгалалы, өөредилге болгаш национал кадрларны белеткээри ышкаш ындыг талаларда боттандырып чорудуп турар.

ГФР. Рурнуң ажылчын төвү Эссенте Герман Компартиянның парталга органы болур «Унаере цайт» солуннуң чаңчыл апарган массалыг байырлалы болган. Ол солун бо чылын бодунуң 10 чылын демдеглээр. Үш хүн дургузунда чурттуң янзы-бүрү районнарындан келген он-он муң кижилер аная чораан.

ЧУРУКТА: немец дылда совет литератураны болгаш Совет Эвилелинден улустуң уран кылыгларын садып турар киоск чанында улус кезээде хөй.

А. ГРИГОРЬЕВТИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

БӨМБУРЗЕКТИН СУДАЛЫ

СЭТА-ның корреспондентилери дыңнадып тур

«САНДИНО РАДИОНУҢ» ҮНҮ

Никарагуаның хосталган районундан СЭТА-ның тускай корреспондентиаи В. Шеховцевтиң дыңнатканы болза:

«Никарагуага хосталганы бээр дээш тиилелгеге чедир демисежир бис!» деп, никарагуа патриоттарының гимнизинден өстер-биле Никарагуаның хосталган районнарының бирээзиниң «Сандино радио» деп радиостанция бодунуң дамчыдылгаларын чорудуп турар.

Тура халыкчыларның мурнуу фронтузунуң командылалы радиостанцияга баар болгаш оон ажылы-биле таныжар арганы биске берген.

«Сандино радио» чартык чыллан бичии-ле ажыг үениң дургузунда ажылдап турардаа болза, Никарагуада оон салдары ковчуг улуг деп, СЭТА-ның корреспондентиаи-биле беседага радиостанцияның директору Марио чугаалаан. Бистиң дамчыдылгаларывысты хүн бүрү муң-муң чаңгыс чер чурттугларывыс дыңнап турар. Чүүүн-даа мурнунда улус чуртта байдал дутайында. Сомосаның болгаш даштыкы хөлезилеиикчилериниң диктаторжу өзү-чурумунга удур демисежип турар улустуң дайынчы авангарды болур Национал хосталганың Сандино аттыг фронтузунуң дайынчы хөделиишкиннериниң дугайында шын медээлерни дыңнаксап турар.

Бистиң радиодамчыдылгаыстың программаларын тургузуп тура бис никарагуаларның 70 хире хуузу номчуп болгаш бижип билбес-дээрзин барымдаалап турар бис. Оларга радио болза медээлер дыңнаарының кара чаңгыс уидезин чүүлү болур.

Хынаалда пунктуларын болгаш аная «Сандино радионуң» дамчыдылгаларының канчаар дыңналын турарын демдеглээн картаны Марио көргүстү. Бистиң үнүвүс Никарагуаның бүгү девискээринде болгаш Сомосаның өзү-чурумунуң боттандырып чорудуп турары геноцидтен дезип чорткан он-он муң никарагуаларының чурттан турары кожа чурттарда — Гондураста, Коста-Рикада, Сальвадорда болгаш Гватемалада эки дыңналын турар-дыр деп, ол чугаалай-дыр. Олар бистиң дамчыдылгаларывысты маная, фронтунуң дайынчыларының чедиишкиннериниге өөрүп, оларның чедимче чок чүүлдериниге хомудап турарлар. Чурттуң хосталган районнарында улустуң соңгуп алганы эрге-чагырга органнарының ажыл-чорудулгазының дугайын база дамчыдып турар бис. «Америк өзү-биле таарыштыр шинтпирлээшкинни» биске албаадаар деп турар АКШ-тың кажарлаашкыннарын сойгалап илередиринге дамчыдылгаларга улуг кичээнгейин салып турар бис. Сомосаның өзү-чурумун чайлаш чокка дүжүргениниң соонда америк империализм бистиң чурттувуска бодунуң туруштарын хевээр арттырып алырын оралдажып турар деп, Марио уламчылаан.

ХОШИМИНДЕ СУД

ХАНОЙ. (СЭТА). Улусчу эрге-чагырганы дүжүрер сорулгалыг контрреволюстут организацияның 20 кижигүннериниң херээниң талазы-биле ВСР-ниң Дээди улусчу судунуң ажык хуралы Хошимин хоорайга болган. ВИА агентилелдиң дыңнадын турары-биле алырга, ук организацияга Сайгонның өзү-чурумунуң мурнуку офицерлери болгаш дүжүметтери киргеи.

Олар хөлээшкиннерни болдуруп, күрүнеиің албан дужаалдыг кижилерин өлүрүп белеткеп, боо-чепсектиг күштерин тургузарынга болгаш революстут администрацияны дүжүрери-биле боочепсекти болгаш октарны мөөнеп чыып турганнар. Кыжанымышкынар-биле болгаш мегелээшкин-биле олар кыдат националдыг кижилерни Вьетнамдан дезип үнеринче күткүп турган болгаш оон соонда улусчу эрге-чагырганы хуаңналарны кызып-кыйын турар болгаш оларны чурттан үндүр ойлаын турар деп хоп-мегени пеитередип турганнар.

Бүгү буруудаттырганнар АКШ-тың империализминиң болгаш Пекиниң удуртулгазының антивьетнам чимэвишкиннериниге дүүштүр хөделип, контрреволюстут эргилде кылыр чорулга салып турганын билингеннер.

Суд организациниң ийи удуртукчуларын өлүрүп шинткен болгаш өске артканнарын 2 чылдан 20 чыл чедир кара-бажыңаар деп шинткеи.

АЖЫЛ-АГЫЙ ХЕРЕГЛЕЛИНГЕ

ДЕЛИ. (СЭТА). Синграулда (Уттар-Прадеш штатта), Корбеде (Мадхья-Прадеш штатта), Рамангуандамда (Андхра-Прадеш штатта) болгаш Фараккада (Бармын Бенгалия штатта) дөрт улуг чылыг электростанцияларының тудуунуң темпилери өскен. Нинти күчүзү 4,5 млн. квт. шак хире болур ол станцияларның тудуу 1983 чылда доостур. Электростанцияларны ажыглалга киирери Индиянын ол улуг штаттарының үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының электроэнергиига херегледериң хандырарынга дузалаар.

ӨЗУ-ЧУРУМНУҢ ҮҮЛГЕДИГЛЕРИ

ГАВАНА. (СЭТА). Гватемалада генерал Ромео Лукастың диктаторжу өзү-чуруму эзлчеглиг ханныг кем-буруулуг херекти үүлгеткен. Бо удаада оппозициниң сураглыг ажылдакчызы Фелисиано Асеведо өлүткен. Ону чуртта хөделип турар террористи эн-не барыын үзелдиг бөлүктериниң төлөлекчилери өлүргеннер.

Ол өлүрүшкүн Гватемалада херек кырында хүн бүрүде реакциниң кылып турары кем-буруулуг херектериниң данзызынга немешкен. Сөөлгү 25 чылдың дургузунда Төп Америкада ол улуг эвес чуртка 70 муң ажыг патриоттарны өлүргеи, муң-муң гватемалчыларны «ис чок читкен» деп нарлаан. Фашистиг үзелбодалдыг дээрбеки белүктер өзү-чурумнуң политиктиг удурланыкчыларын шуут-ла аглап, нетеп сүрүп турар. Оларның террористи ажыл-чорудулгазын ханныг диктатура долузу-биле түүлдүгүнүн болгаш херек кырында деткип турар.

САНТЬЯГОГА ЧЫСКААЛ

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Сантьягога болган хөй кижи киржикчилиг митинг Чилиде фашистиг диктатураның улуска удур политиказынга удурланган массалыг чыскаал болу берген. Ону шылгарангай чили шүлүкчү Пабло Неруданың төрүттүнгеи хүнүнден бээр 75 чыл болганына тураскааткан. Бодунуң төрээн чуртунуң хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң ыраажызының тураскаалынга хүндүткел көргүзери-биле муң-муң чили кижилер найысылалдың хоорунге чедип келгеннер. Шүлүкчү 1973 чылдың сентябрьда ханныг эргилдениң соонда каш-ла хонгаида мечээн.

МОНОПОЛИЯЛАРНЫҢ ДЕМИСЕЛИ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Каттышкан Штаттарның шеригүлетпүр комплекизинин корпорацияларының арызында амгы үеде калчаа-дерзиң демисел эгелээн; боо-чепсектиг чаа системазын — стратегиг «Б-52» бомбардировщиктерден салырынга ажыглап турар чалгынныг ракеталарны кым бүдүрерил деп айтырыгны шинтпирлеп турар. Ол маргылдаада ол-ла хүн бооп турар Пентагон аная каш айтырыгларны шинтпирлеткен: ракеталарга шыгаарыныг системазын «Макдоннелл-Дуглас» компания, реактивтиг шимчедикчилерин «Уильямс Рисерч компани» бүдүрүп үндүрер, ынчалза-даа ракеталарның боттарын бүдүрери даңш ийи улуг компания — «Боинг» болгаш «Джеиерал Дайнэмикс» мирлыдажып турар. Ол болгаш-не улуг өртектиг программа болур. Каналал министрниң оралакчызы У. Перриниң бодап турары-биле алырга, ону күүседиргеге 2 миллиард хире долларны үндүрер.

КОЛЛЕКТИВИНГЕ МАКТАЛДЫГ

Чурттуң улус ажыл-агыйының кандыг-даа адырынга ажылдаанда ак сеткилдиг болгаш бердинген болуру совет кижилериниң ыдыктыг хүлээлгеан. Биче сеткилдиг кижи хүлээлгезин хүндүлүг дыштанылгазынче-даа үне бергеш, бодунуң шыдаар шаа-биле, ниитиге ажыктыг чүвени кылып чоруур.

Степан Фомич Чубугин назы-хары дөгүй берзе-даа, Кызылдың кадагалал (таңнылы) албан черинің улуг коллективинде эки ажылдыг мурнаанчыларының бирээзи. Ол 1974 чылда пенсияже үнзедаа бодунуң эки туразы-биле республиканың зооветеибка контролёр хүлээлгезин күүседип турган. Оон ан сеткилдиг, кызыманнай ажылын хөй удаа демдеглеп, мактал бижиктер-биле шаннап келген. Биче сеткилдиг Степан Фомичнин амгы үеде республиканың материал-техниктиг хандырылга төп базазында контролёрладып каан. Мында ажыл эн-не харыысалгалыг.

— Кыраан-даа болза, хүндүлүг дыштанылгага олурбазын кызыдып чор мен. Бичии олурарга-ла кижи ажылдан хоонзүрей бээр. Кадык-ла болза хөй-ниитиниң ажылындан канчаш кижи бодун чардыктырар боор — деп, ол кысказы-биле чугаалаар.

— Степан Фомич ажылынга кайгамчык сундулуг, ол эзлчээнге 30—40 минута бурунгаар келген турар. Эшеөрүнге эптиг, ээлдек, кижи даңш кончуг сагыш човаачал. Хөй-ниитиниң хөреңгизин кадагалаар даңш ол серемчилелдиг. Чазый-чилби, төлеп чоктар-биле эптеш чок—деп ыда караул начальниги Х. С. Аранчаа эжинге идегелин чоргаарал-биле чугаалаар.

Эжинге эргелиг, чонунга чоргааралдыг С. Ф. Чубугинин хоорайның таныылдар киллизинин бүгү кежигүннери хүндүлээр.

С. САНДУ.

Кызыл.

КИЖИЗИДЕРИ—БЕДИК ХАРЫЫСАЛГА

СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев мынча дээн: «Уруглар дээрге—бистиң келир үевис-тир, олар боттарының аваларының болгаш ачаларының ажыл-херээн төлептиг уламчылаар болгай. Олар, мээн бодаарымда улуг, чер кырында чурттаганы улам эки болгаш аас-кежиктиг болдуурлар. А бистиң хүлээлгевис болза, бүгү улустарның ажытөлдери чаа дайын деп үвениг көрбеазин дээш, оларның чаш назыны амыр-тайбың, өөрүшкүүг болзун дээш бүгү-ле үвени кылырывыс болур».

Шынап-ла харын. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бистиң уругларывыстың аас-кежиктиг келир үезин дээш, олар бүгү тала-биле сайзырааргай кижилер болзун дээш хүн бүрүнүң улуг ада сагыш салыышкынын салып турар.

Өзүп орар салгалдың коммунистиг кижизидилгезинге уруглар ясли-садтары, школалар улуг рольду ойнаар. Ынчалза-даа уругларының кижизидилгезинге совет өг-бүле, ада-иелер кол рольду ойнаар. Ада-иелер уруг-дарыы төлептиг, ажыл-ишчи, кижизиг аажы-чаныг болзун дээш, оларны кижизидер, оларның келир үези дээш харысалгалыг болур ужурлуг.

Бистиң республикавыста боттарының уруг-дарының бедик культурлуг, кижизиг, төлептиг аажы-чаңныг кижилер кылдыр кижизидип чоруур ада-иелер хөй. Олар тыва улустың «Кижи болуру чажыыдан, аът болуру кулунундан» деп мерген үлегер чугаазының ханы утказын бедик-биле медереп билип турарлар. Ынчангаш олардың төлептиг аажы-чаңга, кижизиг мөзү-шынарга кижизидип каан ажы-төлү школага, ортумак база дээди өөредилге чергелеринге быжыг сагылга-чурумнуг болуп, эки өөренип, хөй-нинти ажылынга идепкейлиг киржип турар. Эки кижизидилгениң түңнели эки боор. Ажы-төлүн төлептиг кижилер кылдыр кижизидип чоруур элээн каш ада-иелерни маңаа мен чижек кылдыр чугаалап көрейн.

Тес-Хем районунуң «Чодураа» совхозта Соян Намчакович биле Чаштыгбай Севээновна оларның өг-бүлезин чаңгыс чер-чурттуглары чоргаарал база хүндүткел-биле чугаалажып турар. Улус депутаттарының район Советиниң депутаты, совхозтуң № 2 хойжу бригадазының бригадири, коммунист Соян Намчакович Чикей кадайы Чаштыгбай Севээновна-биле чеди уругну төлептиг кижилер кылдыр азырап өстүрген. Уруу Валентина Улан-Удэниң харылзаа институдунуң эки өөредилгелиг студентизи, комсомолчу болгаш, институттуң хөй-нинти ажылынга идепкейлиг киржикчизи. Оларның база бир уруу Маритазы ортумак школаны доозуп алгаш, ам бодунуң төрээн школазында кижизидикчи башкы болуп ажылдап турар. Ооң ак сеткилдиг кызымак ажылын башкылар коллективи онзалап демдеглеп келген.

Галина Чикей совхозунуң бухгалтер ажылында, а оглу Совет Армияның хүрээлениндеН халажып келгеш, төрээн совхозунуң аныяк мурнакчы чолаачызы боор, эрес-шудургу ажылдап турар.

Хоочун даш чонукчузу, РСФСР-ниң И. Репин аттыг Күрүне шанналының лауреаты Байыр Сарыгович Байындының чеди ажы-төлү базала төлептиг кижилер. Ада өскүс арткан уругларын кызымаккай азырап, доруктуруп, оларны эртем-билигге чедирип алган. Улуг оглу Киим Ак-Туруг школазында эге класстар башкызы, уруу Иштии-Хемде ясли-садта ажылдап турар. Хоочун чурукчунуң ооларының база уругларының хөй кезин ачазының урак-шевер, даштан дириг амытаннар дүрүүлерин чонуп сиилбип кылырын дөзеп алган.

Кызылдың уран түүл училищезин Эрес-оол, Валера база Елизавета доосган. Олар чурук чуруурунга, чонар-даштан чүве чазап сиилбириңге улуг түүкүлдүг аныяктар. Республиканың чурукчуларының Кызылда Гастелло аттыг паркта ажыттынган часы делгелгезинде Елизавета Түлүштүң «Халдыг орар аттыг кижи», Валёра Байындының «Өшкү» деп ажылдары нарын болгаш уран-шевер кылдынган.

Даш Кирович Олчанмай биле Ийине Ажыевна база төлептиг ада-иелер, бо өг-бүле Улуг-Хем районунуң «Найырал» совхозта ам оп тос чылдың дургузунда мурнакчы хойжулар болуп ажылдап, сес уругну азырап өстүрген. Оларның Зинаидазы Шакчының хойжуларында хой тарып боозадыр техник болуп ажылдап турар. А оргумак школаны доосган Валентиназа ада-иезиниң идегелдиг дузалакчызы сакманчы болуп ажылдаан. Өскелери школада өөренип турар.

Ажыл-ишчи бо хойжу өг-бүле төрээн совхозунга эрткен үш чылда 984 баш чаш хураганны онча-менди доруктуруп өстүрүп берген, 2 тонна 502 килограмм чаагай дүктү кыргып берген. Эрткен 1978 чылда төрүүр түс хойга онааштыр 115 хураганны онча-менди ап, бир хойдан 2,5 килограмм дүктү кыргып ап, хойжулар ортузунга калбарган социалистиг чарыштың типлекчизи болган.

Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи эш Даш Кировичиниң ажы-төлү адаиезиниң төлептиг салгакчылары болуп турар-дыр.

Ол уругну божаап азырап өстүрген ажылчын-ие Кызыл хоорай чурттуг Роза Байыр-ооловна Аюнова мынча деп улуг өөрүшкү-биле чугаалап турар:

— Мээн уругларымның улуглары ажыл-ишчи кижизиг мөзү-шынары-биле чонунга хүндүледип чоруурлар. Ооларымның ең улуу Женя — Соңгу чүкте экспедицияда, ооң бичези Слава—Одессада, уруум Алла Москвада ажылдап турар. Ооң өскелери ам-даа бичии, школада өөренип турарлар. Ынчангаш аас-кежиктиг ие мен деп өөрүп чоруур мен.

Уруглар —бистиң аас-кежиктиг келир үевис. Ынчангаш уругларның кижизидилгезинче бүгү ада-ие чогуур кичээнгейни салыр ужурлуг. Ол дээрге ада-иелериң Төрээн чугуунуң база чонунуң мурнунга бедик харыысалгазы болур.

А. ОЙДАН-ООЛ,
Совет хөрээженнер Комитединиң кежигүү.

КАЖАР КУШКАШ

(Болган таварылга)

Беш каът бажыныың дөрткү каңдында чурттап турар бис. Хүн ажар чүкче талазында балконнуг чүве. Ооң дужунда тараан аныяк ыыштарның баштары дөрткү каът-биле деңнешкилей өргилээн. Чылыг дүжерге, сырый будуктарның, ногаан бүрүлерниң аразында чижик кушкаштар, ыланғыя бора-хирилээлер дүнеп хонгулаар. Часкы даң аткаш, хүн чоон чүктен чаа-ла бакылап үнүп орда, оларның амыраары ол ыйнаан, дирлип, үн алчып, чыжырткайндыр эдипле эгелээрлер. Ол шимээнниг балкон дужунга чыдарга, ең баштай бужурганчыг, халлыы кончуг боор турду. Эртен эрте оттур хөгжүмнеп кааптарга, катап удуп чалап, анчыгзынып чыдар сен. Сөөлүнде-сөөлүнде ол ыыт-шимээниг өртежи бичиг чалгынныларга пат чаңчыгыр калган мен.

Өлдеп чүве, бир-ле алаан кичээнгейлиг хайгаарап турумда, балкон ыяжынга-даа, сонга чаагынга-даа олуруп алгаш, чайтыңайндыр эде бээр дидим бора-хирилээ бар апарган. Харын бирде-бирде балкон азымда салып каан эт-сеп сутар улуг хааржаам эрининде олуруп алган дүш чок адап оргулаар. Ооң хенертен ыды чиде бээр, бир көөрге, ушканы-даа көзүлбес, чок болгулаар. Көрбээнимде, та хартыгазы теп аппарган, та боду хоюп ужа берген дээш тоовас мен. Чок, ооң эртен, кежээ катап-ла бора-хирилээ ол-ла черлеринге кээп хонгулапкаш, биез-ле кыйгырып турганзыг чаңгыс аай «ырызын» ырлап олургулаар мындыг болду. Ооң оруу база-ла ындыг: ең сөөлүнде хааржак эрининге үр эвес эткилээш, шимээн баар. Мен өскелерин-даа херекке албас, чаңгыс ол-ла өөрүндеп ояктальп кээп турар дидим бора-хирилээни сонуургаар апарган мен.

Бир-ле эртен «чүге даадыла хааржак кырынга олургаш, чиде бээр кушкажыл» деп бодааш, кончуг аяар кеден баргаш хааржак биле балконнуң ханазының аразында кызаа, чарык, хос черни бакылай бергеш, кайгап калдым. Аксы-мурну-даа биллдирбес кончуг шевергин тудуп каан уя чыдыр! Даашшимээн үндүрбезин кызып, «аксы кайда ирги?» дээш оон-моон эптиг черлерден топтап бакылап, дилеп тур мен. Мурнуу чүкче талазын бакылай бээрилге-ле, богда сүлде, аът караа ыышкаш бичан үг көстүп келди. Шаарнаан мени көре тыртып кааны-ла ол боор ол, аткан оккулаштыр, бажым кыдыыбиле хирт кылдыр ужуп үнду. Ырак эвес хона тыртып алгаш, менден карак албайн, ооң үзүүн долганды дээриледип ужуп туруп берди. Бичии үтте ыыаар-ла мыжырадыр эткен үннер дыңналып, кызыл аастар көстүдүр. Чем эрээн куш төлдерин кәргеп, уяны тутканын магадап көрүп тур мен. Хенаиг-даа болза ажылгыр, тывынгыр, эрес, кажар кушкаш боор-тур. Уяны ийи хана аразында кыстындыр, шалага дегбес кылдыр бичии өрү тулуп алган. Ону курган оът-сиген. чөөк-биле ыяк аргын турган туткан. Шевергинин канчаар ону! Ол «тудут материалдарын» та кайын ырантан, та каш хүн дургузунда дажыглап келген күжүр чүве?! Бичии-даа бол, черле кажар кулугур! Аксын мурнуу чүкче бир ийиче кылдыр кылган чылдагаанны — хат, чазе дегбезин дээш ынчанган. Балконга уя ыылган чылдагааны кижилер тырта ынчанган-на боор. Кижилер-биле өөнүктежип, оларның ажык-дузаазын көрүксеп чоруур кушкаш-тыр ийин.

Ие кушкашты-даа. ооң бичии төлдерин-даа азырап эгелээн мен. Хааржак кырынга бичии чалгыяк таваккасут-даа кудуп, чинге-тараалаа уруп берип турган мен. Чаш төлдер чем чиксей бергенде-ле мыжырткайнчы бээр чүвелер. Салып берген чемнинни арыдыпкан боор. Кижиге ижигип, чаңчыгып бар чыткан. Шоолуг ырады деспеддаа, мыя бо ийи-бир базым черде бажын кучуннадып орар кушкаш!

Кушкаш ооллары хүн келген тулуп-на өзүп доругуп орган. Оларның үнү улам-на чидиг-чидиг дыңналыр апарган. Ыланғыя эртенги хүн үнүп орда, не кушкаштың-даа, ооң төлдериин-даа ыышоору улам киткей бээр. Чырык хүннүң үнүп орарынга өөрээн чижик куштарның хөгжүмүне анчыгзынмаседаа, харын таалаар апарган мен. Ооң тайлымы-биле харын «Чазын» деп шүлүктү бижидим-даа. Ол бо ийин:

Чырык хүннүң үнгенинге,
Чылыг частың дүшкенинге
Чижик куштар өөрүп
хөглеп,
Чиртинейндир эдип орар.
Адыг безин инзээнинден
Ала-чайгаар үнүп келгеш,
Арга-дажын чаңгылаңдыр
Алгырып каап базып
чоруур.
Үүжелиг үнгүрүнге
Бузуп кыштаан өргелер-
даа
Үне халаапп, «чык-чык»
кыңгаш,
Буртунайндыр маңнап
турар.
Көк-көк чараш хек-
даваннар
Хөрүүн шуглаан ол теп
кээп,
Хажыыланда харны
тоовайн,
Карандыда олургудаар.
Кышты өттүр удаан хемнер
Кырлаңайндыр мөөн бадар.
Чаржап-доңган үнүш-
бойдус
Шак ол өйде чүзүп херер.
Өөр-өнер малывыс-даа
Адаккыр чиик дешкилежир.
А кижи база ишчи частыг
Өөрүшкүүлүг уткун алыр.
Чырык хүннүң үнеринге,
Чылыг частың дүжеринге,
Байыр тудуп, уткуйайн
баар,
Магадавас чүве-ле чок?!

Шынап-ла, бүгү-ле бойдус чазын оттуп, дирлип болгай. Часкы хүннүң үнүп кээри каңдыг-ла бир кайгамчык байырлал ышкаш боор. Ажыг кыжын, ыланғыя бора-хирилээ ышкаш бичии чижик куштарның эдер, хөгээр-даа харыы чок. Олар кылаң даарге кылыйтыр үр үшпастардаа, сооктан хоргастанып, каңдыг-ла бир ыжык черге хоруп олургулаар, дүнеп хонгулаар.

Ынчангаш бо чылыг чаагай часты бот-хууда балконум дужунда кушкаштарбиле кады чиртинейндир, өөрүшкү-маңнайлыг уткуп алган мен. Ынчалза-даа ол таварылга ыланчыг боор доозулган.

Бойдустуң аатын ылбыргай чаш уругта демейлээр мен. Ол бирде ылым-чылым апарган томаанымы сүргей тургулаар-даа, бирде хирээннеп, аак-кээги киткей-даа бээр-ле. Бойдустуң ол «шаңналын» дириг амытан бүрүү-ле шыдап эртерин орааллаңыр. А демги хөөкүй чымыыттыг бора-хирилээниң чаш төлдери көктүг чайын бойдустуң аатын шыдап эртпейн барганнар. Балкон кырындан эртен, кежээ чаржалашкан үннер дыңналбастаан. Ол буянныг чаагай таварылганым кударанчыг боор доозулган черн — балконумга үнүп келген санымда-ла чүрээм саргый бээр. Ол мынчаар доозулган чүве:

Майда бир-ле катап, өөренген чаңым-биле, куш даң бажында оттуп келдим. «Куйт дээр кускун, сайт дээр саасканн-даа чок». Карактарым дээвирже чара көрүп, аааала чыдыр мен. Өрээл иштинин ындазында шык сооксумаары-ла кончуг. Дашкаар дыңнаалаарымга, ында чалгыныг бичии хөгжүмчүдериниң ыыт-шимээни-даа сураг. Кезек болганда-ла, демги не кушкаш-ла боор ыыт бо балкон кырында шала үзүк-үзүк, уян үн-биле эдип каап олур. А ооң улда чаш төлдери харыы-даа бербес мындыг. Черле элдепсингеш, балконче майкалыг үне халып келдим. Соогу кончуг! Демги кушкаш хоя бергеш, мээн чоогумда хонар-хонмаг чавыс үжүп тур ол. Дегийт-ле уяны эзгин бакыладым шимээн-не чок, аастар-даа ажыттынмас мындыг. Ынаар көөрүмге, коргунчуг, ээн кара күй-биле дөмей болду. Кезек аамайланып тургаш, ам-на куду черже болгаш ырак-чоокче көргүледим. Пат кайгап калдым: даглар баштарында хар чаапкан, куду, черде, крандан дамдылап турган суг, улуг хөөек эмистин ышкаш чоржайтыр дона берген кыладайнын чыдыр. Чүвениң үжүруун ынчан билип кагдым. Чодураалар чечектелип турар чаагай майда чаңгыс дүне донат бүдүү ынчаар чылбыртын келген болду. Билген болзумза, куш төлдерин черде камгалап ап болур турган ийик! Бойдустуң үржүктүг аагы чалгынналбаан чаштарны амы-тынындан ынчаар чарган. А ооң соонда, өштүг чүве дег, чылыг хүнвер катап-ла эгелээн.

Ам канчаар, үрээм саргый-саргый, холдарым сирлей-сирлей, демги уяны ол-ла хевээрзин дашкаар чалап үндүрүп, «орнукшудуп» каан мен. А хөөкүй не кушкаш мени эдере мырынай чавыс далбаңайндыр ужуп-ла чорду. «Куш уязына ынак» деп чүве ол-дур ийин! Ооң соонда ол хөөкүй мээн балконумга, куруг черге, эртениң-не, кежээниң-не каш хонуктарда тунуксумаар үн-биле уян ырын чүректи сергидыр бадырып келген.

Э. КЕЧИЛ-ООЛ.

СССРЭ-ниң Улустарының спартакиадазы

НАЗЛЫМОВТУҢ ТИИЛЕЛГЕЛИГ СЕЛЕМЕЗИ

МОСКВА. Делегейниң болгаш Олимпий оюнларының хөй даңпыр чемпиону, Россия Федерациязының командазында 33 хаарлыг спортчу Владимир Назлымов селемеге фехтование талазы-биле ССРЭ-ниң Улустарының спартакиадазының тиилекчизи атты үш катап улай чаалап алган. Маргылдааның төнчүзүнде беш ужуражыышынга ол беш катап тиилелгени чедип алган. Ийиги черни Монреальдың олимпий чемпиону Виктор Кровопусков (Москва), үшүү черни—Мюнхенниң олимпий чемпиону Виктор Сидяк (Белоруссия) чаалап алганнар.

ЧУРУКТА: селемеге фехтование талазыбиле маргылдааларның тиилекчилери (солагай талазындан оң талазынче)—Кривопусков, Назлымов, Сидяк олар.

В. Ун Да-синиң болгаш А. Яковлевтиң фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

СПАРТАКИАДА— БҮГҮ УЛУСТУҢ ХЕРЭЭ

Спартакиаданың кыйгырыының өстери чолдак, ынчалза-даа ооң утказы ханы: «Массалыымдан мергежилди бедидериңче!». Мында бистиң чуртувуста спортуң хөй-нинтиге четкирин, бүгү улустың характерин, бедик деңнелдиин илерткен.

Миллион-миллион спортка хандыкшыдыглар ССРЭ-ниң Улустарының спартакиадазынга киржип турарлар. Чамдыктары бүдүүлгелерге, албан организация, өөредилге чергелеринге эрткен массалыг спорттың бирги чадазының маргылдааларынга киришкен, өскелери түңнел маргылдааларга ойнаар.

Спорт бистиң чуртувуста—бүгү-нинтиниң хөрээ. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак ону сайзырадырынче доктаамал кичээнгейни салып, ооң материалдыг баазазын эжиждерингe хөренгинин хөйү-биле берип турар.

Спартакиадага телептиг ужуражыр дээш тудугжулар эки ажылдааннар. Ыланғыя келир чылын Олимпий оюнлары болур тудугларны таарымчалыг кылганнар. Спартакиадага киржир бедик мергежилдиг спортчуларга спорт ордулары, стадионнар, залдарны туткан эвес, олар өскелерге-даа ажыктыг. Спартакиаданың түңнел маргылдаалары эгелээн үеде Темиртауда (Казахстан) эштир бассейн ажыглалда кирген. Шак ындыг чижектер хөй.

СЭТА-ның корр.

ШЫДЫРААА ФЕСТИВАЛЫ

ССРЭ-ниң Улустарының VII чайгы спартакиадазының шыдыраага түңнел маргылдаазында чүгле совет спортчулар хаара туттунган, ынчалза-даа ону делегейниң шыдыраачылары улуу-биле сонуургап, олче кичээнгейни салып турар. Красная Пресняның делгелге залында болуп турар маргылдааның киржикчилери ең-не шыырак, шас мындыг ат-сургыларының чүгле шыдыраа олимпиадаларынга ужуражып болур. Оларның аразында делегей чемпионнары Майя Чибурданидзе биле Анатолий Карпов бар. Июль 16-да болган командалар аразынга эрткен маргылдаага 41 делегей гроссмейстерлери киришкенин чугаалаарга-ла состав шыырак болуп турары илдеңдир.

Шыдыраа — чүгле спорт эвес, ол — чогаадылга. Спартакиада-чаа эгелезе-даа, кончуг солун салыглар болгулаан, олар шыдырааның өөредилге номнарынга бижиттинер. Ленинград биле Украинаның командалары мурнуку одуругда чоруп орар. Саны 2-2. Делегей чемпиону Анатолий Карпов (Ленинград) бешки салыгда Украинаның төлээзи Олег Романишинин удуп алган. Москваның гроссмейстери Юрий Балашов Казахстандан келген Владимир Середенкога уттурган. (СЭТА).

БАШТАЙГЫ НОМУ

З. Амыр-Донгактың «Шапкын саарыг» деп баштайгы шүлүктер чыындызы чоокта чаа чырыкче парлаттынып үнген.

Бүдүн номнуң улуг сайгарылгазын кылыр дивейн, бодум бир-тээ номчукчу кижи болганымда, хууда саналоналымны бижикседим. Бо авторну «Тываның аныяктарының» чанында «Дамырак» чечен чогаал каттыжыышкынындан билир мен.

Чаа чыындыдан төрээн черинге, чонунга, бойдустуң чараш-каазынга тураскаатган шүлүктерни номчуп болур. Ыланғыя хайыралыг авай дугайында шүлүктер номчукчунуң кол кичээнгейин хаара тудуп турар.

«Дайындан чагаа» деп шүлүк ханы утка-шынарлыг бижиттинген. Ооң одуругларын номчуп орарга, авторнуң чуруп бижээн овур-хевирлери караккa коступ келир. Чыындыда ынакшыл темазы кол черни эзлеп турар. Шүлүк бүрүү кандыг-ла бир утканы илередип турар болур ужуурлуг. Чаңгыс аай уткалыг шүлүктер чыындыда хөй таваржып турар.

Ынчалза-даа аныяк авторнуң баштайгы ному — баштайгы чедишкин-дир. «Шапкын саарыгының» автору моон соңгаар-даа номчукчуларга солуп, чаа-чаа чогаалдарны бараалгадыр дээрзинге бүзүрээр бис.

Чечена ДОЮНДУП.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮЛЬ 19-ТА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00 —«Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 —«Уругларга дириг амытаннар дутайында». Ленинградтан дамчыдылга. 11.35 — «Килең». Хөй сериялыг телешин. 1-ги сериязы. 13.00 — «Улустуң чогаадылгазы». Телетайылбыр. 13.45—Медээлер. 13.50—16.00 — Чапсар. 16.00 —Медээлер. 16.20 — «Найырал». Москвага Берлиниң хүннериниң дугайында документалдыг телефильм. 17.20 —«Объектив». 17.50 —Уругларга уран-чечен кыска фильмнериниң программазы: «Уттундурбас хүн», «Урут, оол болгаш арылан».

КЫЗЫЛДАН

19.05 — Телемедээлер. 19.20 —«Социалистиг чарыштың хүн демдеглери». 19.50 — Телемедээлер. 20.00 — Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

20.05 — «Кудуруктуг автомобиль». Мультфильм. 20.15 — Бүгүн делегейде. 20.30 — «Эртемниң чедишкиннери». 21.05— «Килең». Хөй сериялыг телешин. 2-ги сериязы. 23.05 — Делегейниң уруглар чылынга». «Өөнүктериниң арыннары». Дамчыдылганы чогаалчы А. Алексин чорудар. 23.45 —00.30 — Москваның камерлиг оркестриниң концерти. Дирижеру РСФСР-ниң улустуң артизи И. Безродный. Программада И. Бахтың чогаалдары. Төнгенде — медээлер.

ИНИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

19.05—«Хемингуэй Гаванада чурттап турар». Документалдыг телефильм. 19.35—Төп телевидениниң болгаш Бүгүзавилел радиозунуң уругларның нинти ырызының концерти.

КЫЗЫЛДАН

20.05—«Ыындыг узун орук». Уран-чечен телефильм. 21.05 —21.25—«Евгений Беляев ырлаар». Фильм-концерт.

агаар

Бөгүн республикага бүргеп, аныр, чамдык черлерге дымырадып чаар. Хаттың дургени секундада 5—9 метр чедер. Агаарның температураза 28—31, чамдык районнарга 19—24 градус чылыыр. Кызылга булуттаар, чагбас. Хаттың дургени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температураза 28—30 градус изиг болур.

Редакторнуң оралакчызы
К. К. САТ.

КИНО

ИЮЛЬ 19-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Орай кат» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Киночыындыы» 10.00, «Огинскийниң полонезин» 11.30, 13.10, «Демисел» 15.10, «Капитан» 17.00, 19.00, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кырган-аванның соондан келген кижи» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Трубачевтиң отряды тулчуп тур» 15.00, «Стадионга болган халап» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЧАЙГЫ»: «Чиганнин чоруур кижи» 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 шактарда.

Тываның кедээ ажылагый техникумунга бухгалтерия, агрономия, зооветеринария, экономика эртемнеринге башкылар, инженер-механиктер, ортумак тускай эртемниг лаборантылар, машинакчылар херек. Айтырыгларны дараазында адресче чорудар: Кызыл хоорай, Тыва АССР, Рабочая кудумчузу, 4, хүлээп алыр комиссия.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

КРАСНОЯРСКИНИҢ ПОЛИТЕХНИКТИГ ИНСТИТУДУНУҢ КЫЗЫЛДА ФИЛИАЛЫ хүндүсү, кежээки болгаш бот-өөредилгелиг салбырларга 1-ги курска «автомобиль болгаш автомобиль ажыл-агыйы», «үлетүр болгаш хамаатты тудуг» тускай эртемнерге студентилер хүлээп алырын чарлап тур.

Билдиринишкиннерни хүлээп алырын болгаш киреринниң шылгалдаларын дараазында хуусааларда чорудар:

Хүндүсү салбырга билдиринишкиннерни июнь 20-ден июль 31-ге чедир, киреринниң шылгалдаларын август 1-ден 20-ге чедир чорудар, август 21-ден 25-ке чедир институтка хүлээп алыр.

Кежээки болгаш бот-өөредилгелиг салбырга билдиринишкиннерни июнь 20-ден август 31-ге чедир, киреринниң шылгалдаларын сентябрь 1-ден 10-га чедир чорудар, сентябрь 11-ден 20-ге чедир институтка хүлээп алыр.

Институтка кирип турарлар математикага (аас-оңде болгаш бижимел-биле), физикага (аас-биле), орус дылга болгаш литературага (сочинение) киреринниң шылгалдаларын дужаар.

Ортумак школаны доозуп турган алдын медаль-биле шаңнатканнар азы ортумак тускай өөредилге чергелерин шылгаралдыг диплом-биле доосканнар эртемнериниң бирээзинге — математикага (бижимел-биле) киреринниң шылгалдазын дужаар. Бо эртем талазы-биле киреринниң шылгалдазын «кончуг эки» демдек-биле дужааганнарны өске шылгалдаларны дужаарындан хостаар, а «эки» болгаш «ортумак» демдек алганнар өске арткан эртемнерге киреринниң шылгалдаларын база дужаар.

Институтка кирип турарларны конкурстуг шилип алырын киреринниң шылгалдаларынга демдектериниң үнделгинге баллдарының нинти саны болгаш ортумак эртемниң дугайында документизиде бүгү эртемнерге демдектериниң ортумак арифметиктиг демдээн барымдаалап чорудар.

Шилип алган тускай эртемин айытпышаан, хүлээп алырының дугайында билдиринишкинни институттуң ректорунга бижээш, дараазында документилерни кожар: сөөлгү ажылдап турган чериниң будүүргенин удуртукчузунуң, партия организациязының секретарының болгаш профовилел организациязының даргазының бүзүреткени, а нинти билим школаларының доозукчулары директорунуң, класс удуртукчу башкызының болгаш комсомол организациязының секретарының бүзүреткени характеристика-рекомендация (ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштеринден халашкан дайынчыларга шериг кезектериниң командылалыындан характеристика алыры албан эвес), ортумак эртемниң дугайында документ (боду-биле), ортумак тускай өөредилге чергелерин доосканнарга — диплом (демдектерин ушта бижээн), беш фото-чурук (3х4 см хемчээлдиг), күш-ажыл дептериниң ушта бижилге, № 286 майык ёзугаар эмчи шынызылгазы.

Паспорт болгаш шериг биледин боду эккеп көргүзер.

Билдиринишкиннерни болгаш документилерни дараазында адресче чорудар: 667001, Кызыл хоорай, Тыва АССР, Рабочая кудумчузу, 4, хүлээп алыр комиссия.

Редакцияның адрези:

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажыы № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75 харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийже ямыдырал болгаш совет турүүлү кылдыстериниң 2-37-13, пропаганда кылдызының 2-31-75, культура кылдызының 2-23-54, кедээ ажыл-агый кылдызының 2-21-47, үлетүр кылдызының 2-22-64, чаза кылдызының 2-41-27, информация кылдызының 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтерия ның 2-12-45, солун чеңбейи баргаанда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тираж 16305. Чагыг № 1874

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садымының талазы-биле өрелелиниң типографиязы № 1873. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажыы № 1).

ТС—00773